

B.

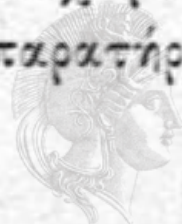
ΣΥΝΤΑΓΜΑ

1.

Εἰς Ἀθήνας.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ὁδοιπορίας πρὸ μεσημβρίας τῆς πρώτης ἡμέρας παρῆλθεν ἄνευ τινὸς συμβάντος. Ἀλλὰ περὶ τὴν δειλὴν ἤλθομεν εἰς κοιλάδα ὅπου ἐντὸς περιφράγματος ἐφρούρουν στρατιῶται τοῦ Κολοκοτρώνη. Νὰ διαφύγωμεν αὐτοὺς οὐδ' εὐκόλον ἦν οὐδ' ἀκίνδυνον, διότι ἡ παρέκβασις ἡμῶν ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐδύνατο νὰ μᾶς καταστήσῃ ὑπόπτους. Ταῦτα ἀναλογισθεὶς, ἐκέντησα τὸν ἵππον μου, ἔφθασα πρῶτος πάντων ἐμπρὸς τοῦ παραπήγματος, καὶ ἐπέζευσα, προσειπὼν φιλικῶς τοὺς στρατιώτας, καὶ ζητήσας νὰ μᾶς ἐπιτρέψωσι ν' ἀναπαυθῶμεν ἐπ' ὀλίγας στιγμὰς πλησίον των. Ἀμα δὲ ἔφθασαν καὶ οἱ λοιποί, εἶπον εἰς τὸν ὑπηρέτην ἡμῶν νὰ μᾶς δώσῃ τυρὸν καὶ οἰνόπνευμα, καὶ ἐπρόσφερα ἐξ αὐτοῦ καὶ εἰς τοὺς στρατιώτας, ὥστε ταχέως ἐγίναμεν φίλοι, καὶ μᾶς ἀφῆκαν ἀνενοχλήτους ν' ἀναχωρήσωμεν.

Τῇ δ' ἐσπέρᾳ κατελύσαμεν εἰς Κόρινθον, πόλιν ἐν ᾗ ἄγρυπνος ἦν ἡ δυσπιστία καὶ ἡ κατασκοπία πρὸς τοὺς διερχομένους, καὶ πᾶσα δυσκολία παρενεβάλλετο εἰς αὐτοὺς, πρὸς παρακώλυσιν μεταβάσεως πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας. Ταῦτα γινώσκων, παρήγγειλα εἰς τοὺς ἀγωγιάτας νὰ φέρωσι τὸ πρῶτ' τοὺς ἵππους πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου εἰς τὴν καλύβην εἰς ἣν ἐχοιμήθημεν, ἵνα ἀναχωρήσωμεν νύκτα ὡς νύκτα ἐφθάσαμεν, καὶ διέλθωμεν οὕτως ἀπαρατήρητοι. Τὴν

ἐπαύριον λοιπὸν ἡμεῖς ἐγερθέντες εἰς τὴν ὀρισθεῖσαν ὥραν, ἡτοιμάσθημεν· ἀλλ' οἱ ἵπποι δὲν ἤρχοντο. Ἡ ὥρα παρήρχετο, ἡ ἡμέρα ἐπῆλθεν, αἱ πρῶται ὥραι αὐτῆς παρῆλθον, καὶ οἱ ἵπποι πάντοτε δὲν ἐφαίνοντο. Ὅτε δ' ἔκραξα τοὺς ἀγωγιάτας καὶ τοὺς ἐπέπληξα, ἀπεκρίθησαν ὅτι εἶχον ἀπολέσει τὴν κλειῖδα τοῦ σταύλου! Ὅτι πρόφασις ἦν τοῦτο γελοία ἀμφιβολία δὲν ὑπῆρχεν. Ἀπῆλθον ἐπομένως πρὸς τὸν διοικητὴν, τῷ ἐζήτησα νὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ τὴν ἀναχώρησιν, καὶ μετὰ πολλὰς ἀρνήσεις του καὶ ἐπανειλημμένας μου προσπαθείας, μόλις κατώρθωσα νὰ τὸν πείσω, καὶ οὕτως ἀπελθόντες, ἐφθάσαμεν τὴν ἰδίαν ἡμέραν εἰς Μέγαρα.

Ἐνταῦθα ὅμως δὲν εὕρομεν οὔτε τὸν Κωλέττην οὔτε τὸν Χρηστίδην, θέσιν γενικοῦ ὑπουργοῦ παρὰ τῇ συνταγματικῇ κυβερνήσει κατέχοντα, ἀλλ' ἀμφότεροι εἶχον ἀπέλθει εἰς Περαιχώραν, ἀπέναντι τῆς Κορίνθου. Διαμείναντες λοιπὸν δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας ἀργοὶ ἐν Μεγάροις, ἐκεῖθεν, ἐπειδὴ δὲν ἐπέστρεφον, ἀπῆλθομεν εἰς Ἀθήνας. Ἀλλὰ καὶ ἡ εἰς Ἀθήνας ἄγουσα δὲν ἦτο οὐδ' ἐκείνη τότε ἀπηλλαγμένη δυσκολιῶν. Ἡ Ἑλληνικὴ χώρα ἐξετείνετο τότε μέχρι τοῦ Ἀττικοῦ πεδίου, καὶ ὁ Κορυθαλὸς καὶ ὁ Αἰγάλεως ἦσαν τὸ ὄριον μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς, ὥστε ἡ Ἐλευσίς ἦν Ἑλληνικὴ, καὶ κατεῖχετο ὑπὸ στρατιωτῶν τῆς ἐν Ναυπλίῳ κυβερνήσεως καὶ διοικητῆς αὐτῆς ἦν ὁ Ζάχος Μήλιος, ἀδελφὸς τοῦ Σπύρου Μηλίου. Ὅτι δὲ τοῦτο δὲν ἦν ἀκίνδυνον, ἀπεδείκνυε τὸ συμβᾶν τοῦ κ. (Δρόσου, ὅστις πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, ἐκ Χαλκίδος ἐρχόμενος, συνελήφθη παρὰ τὴν Ἐλευσίνα ὡς ὑποπτος συμπαθειῶν πρὸς τοὺς συνταγματικούς, καὶ ἀπήχθη εἰς Ναύπλιον δέσμιος. Εἰς ἡμᾶς ἐπομένως, τοὺς ἐκ τῶν συνταγματικῶν Μεγάρων ὁδοιποροῦντας, καὶ οὐδὲ καὶ τὴν συνείδησιν ἐλευθέρων ἔχοντας ὅτι δὲν συμπαθοῦμεν ὑπὲρ αὐτῶν, ἡ κοινοτέρα σύνεσις ὑπηγόρευε ν' ἀποφύγωμεν ὅσον ἐνῆν τὴν προσέγγισιν τῆς Ἐλευσίνος· δι' ὃ καί, ἀντὶ ν' ἀκολουθήσωμεν τὴν πεπατημένην, τὴν παραθαλάσσιον, ἥτις ἦν ἡ εὐθεῖα, ἐτάμομεν διὰ τῆς ὀρεινῆς πρὸς τὴν Μάνδραν· ἀλλ' ὅτε ἐξ αὐτῆς προελθόντες, κατέβημεν εἰς τὸ Θριάσιον πεδίου, ἀνεκαλύψα-

μεν μακρόθεν, ἐκτὸς τῆς Ἐλευσίνος, στρατιώτας ἐνόπλους, οἵτινες δυστυχῶς καὶ αὐτοὶ ἡμᾶς ἀνεκάλυψαν· καὶ δὴ ἤρχισαν ἐν τῷ ἄμα νὰ τρέχωσιν ἐφ' ἡμᾶς.

Ἐκεῖ τότε ἀπηρτεῖτο ἀπόφασις καὶ ταχύτης. Τὴν πρώτην συνέλαβον ἐγώ, ὡς ὁ τῆς συνοδίας ἵπποτικώτερος, καὶ τὴν δευτέραν ἀπήτησα παρὰ τοῦ ἵππου μου, κεντήσας αὐτόν, καὶ πτερῶσας τὸ συνήθως νωθρόν αὐτοῦ βῆμα. Τότε καὶ οἱ λοιποὶ μὲ παρηκολούθησαν, καὶ οὕτω τὴν δίωξιν φεύγοντες κατωρθώσαμεν νὰ εἰσελάσωμεν εἰς Χασιώτικα Καλύβια, τὰ κατέχοντα περίπου τὴν θέσιν τῆς παλαιᾶς Θρίας, κατεχόμενα δ' ὑπὸ φρουρᾶς συνταγματικῆς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Βάσσου, καὶ ἐκεῖθεν ἀσφαλῶς καὶ ἀφόδως πλέον μετέβημεν εἰς Ἀθήνας. Ἐνταῦθα ἐκ νέου κατελύσαμεν εἰς τὴν ὑφ' ἡμῶν μεμισθωμένην οἰκίαν τοῦ Χέλμη παρὰ τὴν βρύσιν τοῦ Βορειᾶ. Ἀλλ' ὀλίγας ἡμέρας ἔμεινα ἐνταῦθα· διότι μὴ ἀνεχόμενος τὴν ἄσκοπον ἀργίαν, ἀπεφάσισα, χωρισθεὶς ἀπὸ τοῦ πατρός μου, νὰ ἐπιστρέψω εἰς Μέγαρα, ἀφ' οὗ διὰ τῆς πρώτης ἡμῶν μεταβάσεως εἰς Ἀθήνας ἐλύθη ἡ ὑπὲρ ἡμῶν δοθεῖσα ἐγγύησις ὑπὸ τοῦ Χριστακοπούλου. Ἀφ' ἐνὸς μὲν αἱ φιλελεύθεροι ιδέαι, ὥς οἱ ἐν Μεγάρῳ οἱ μὲν ἐπρέσβευον οἱ δὲ ἴσως ἐπροφασίζοντο, εἶχον πάσας τὰς συμπαθείας μου, καὶ τὴν ἐλπίδα νὰ ἰδῶ αὐτὰς κυρουμένας δι' ἐθνικοῦ ψηφίσματος, ὥστε ὁ μέλλων νὰ ἐκλεχθῇ ἡγεμὼν νὰ εὕρῃ αὐτὰς ἤδη νομίμως ἐπικρατούσας· ἀφ' ἐτέρου δ' ἐθεώρουν τὴν ἐκλογὴν βασιλέως ὡς μόνην ἄγκυραν σωτηρίας τῆς κλυδωνιζομένης Ἑλλάδος, καὶ πιστεύων ὅτι ὁ Αὐγουστῖνος εἶχε συμφέρον καὶ πρόθεσιν νὰ παρεμποδίσῃ αὐτὴν πρὸς ἴδιον ὄφελος, ὡς ὁ Κυβερνήτης εἶχε προκαλέσει τὴν τοῦ Λεοπόλδου παραίτησιν, ἔκρινον ὅτι ὁ θρίαμβος τῶν συνταγματικῶν, ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν, ἐγγυᾶτο ὑπὲρ αὐτῆς. Διὰ ταῦτα ἤμην ἀνυπόμονος νὰ μεταβῶ εἰς Μέγαρα, καὶ νὰ θέσω ἐμαυτὸν εἰς τῆς ἐκεῖ Κυβερνήσεως τὴν διάθεσιν.

Τὸ διάδημά μου τοῦτο ὅταν ἔμαθεν ἐν Ὀδησσῷ ὁ τότε ἐν Ῥωσσίᾳ πολλῆς ἀπολαύων ὑπολήψεως Ἀλέξανδρος Στούρζας, ἀνέκραξεν, ὡς ἡ μήτηρ του μοὶ ἔγραψεν ἔπειτα, ἐλεεινολογῶν με, ὅτι κα-

λῶν γονέων υἱὸς εἰς τοσοῦτον ἔφθασε διαφθορᾶς, ὥστε νὰ ταχθῇ μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν.

2.

Μέγαρα.

Περιδεθείς ὅμως ἐγὼ τὸ ξίφος τοῦ ἀξιωματικοῦ, τὸ δὲ πυροβόλον μου δοῦς εἰς τὸν συνοδεύοντά με πεζὸν παῖδα, συνοδοιπόρον δ' ἔχων τὸν Ἀνδρέαν Μισοῦλην, ἀνεψιὸν τοῦ ὁμωνύμου ναυάρχου, πεζὸν καὶ αὐτὸν καὶ φέροντα ἐπίσης πυροβόλον καὶ πιστόλια, ἐκίνησα μίαν πρωίαν, ἀποχωρισθεὶς ἀπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ διηυθύνθην οὐχὶ διὰ τοῦ Δαφνίου πρὸς τὴν Ἐλευσίνα, ἀλλὰ διὰ τῶν Χασίων πρὸς τὰ Χασιώτικα Καλύβια, ὅπου ὁ Βάσσωρ εἰσέτι ἐστάθμευεν. Ἐλθὼν δὲ πρὸς αὐτόν, τῷ εἶπον ὅτι ἔμελλον νὰ μεταβῶ εἰς Μέγαρα· ἀλλὰ μετ' ἐκπλήξεως καὶ λύπης ἤκουσα ὅτι τοῦτο ἦν ἀδύνατον, διότι οἱ Κυβερνητικοὶ προερχόμενοι ἐξ Ἐλευσίνος, κατεῖχον πᾶν τὸ Θριάσιον, καὶ συνελάμβανον τοὺς διερχομένους. Ἐπὶ τῇ ἐρωτήσει μου δὲ ἂν δὲν διετέλει ὁ ἴδιος εἰς οἵανδ' ἢ ποτε κοινονίαν μετὰ τῶν ἐν Μεγάρῳ, ἂν δὲν ἐπεμπεν ἐπιστολάς πρὸς αὐτούς, μοὶ ἀπήντησεν ὅτι πρὸς τοῦτο ἐξέλεγεν ἐνίοτε ὀκτὼ ἢ δέκα ἐκ τῶν γενναιοτέρων καὶ ἐμπειροτέρων στρατιωτῶν, οἵτινες διὰ νυκτός, ἀπὸ βράχου εἰς βράχον καὶ ἀπὸ δένδρου εἰς δένδρον κρυπτόμενοι, καί, ὅσάκις μετ' ἐχθρικῶν περιπόλων συνηντῶντο, πολεμοῦντες καὶ πολεμούμενοι, μετέφερον τὰς ἐπιστολάς. Καὶ ἀπόψε, μοὶ εἶπε, θὰ πέμψω στρατιώτας ὁμοίως· ἀλλὰ δὲν εἶναι ὁ τρόπος οὗτος τῆς ὁδοιπορίας διὰ σέ, προσέθηκεν ἀποβλέπων μετὰ λεπτοῦ μειδιάματος, χαρακτηριστικοῦ δι' αὐτόν, εἰς τὴν ὥψιν μου, ἣτις ἦν μειρακίου τότε μᾶλλον παρὰ πολεμιστοῦ. — Ὅ,τι εἶναι δι' ἄλλους, ἀρχηγέ, δὲν βλέπω διατί νὰ μὴ εἶναι καὶ δι' ἐμέ, ἀπεκρίθην μετὰ τινος ὑπερηφανείας. Στέλλετε ἀπόψε στρατιώτας;

— "Αν σὲ βαστάξ, ἀπεκρίθη γελῶν, ἀπόψε περὶ τὰς δέκα.

Οὕτω παρέμεινα δι' ὅλης τῆς ἡμέρας εἰς τὰ Καλύδια, ὅπου μετ' οὐ πολὺ ἔφθασαν καὶ ἄλλοι ἐξ Ἀθηνῶν διευθυνόμενοι πρὸς τὰ Μέγαρα, οἱ ἀξιωματικοὶ Γενοβέλης καὶ Πανταζόπουλος, καὶ ὁ Κυριακίδης, διοικητὴς χρηματίσας καὶ βουλευτῆς. Οὗτοι μαθόντες τὴν συνεννόησίν μου μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ, μετὰ τινὰς δισταγμοὺς ἰδίως ἐκ μέρους τοῦ Κυριακίδου, ἀπεφάσισαν νὰ προστεθῶσιν εἰς τὴν συνοδείαν.

Τὸ ἑσπέρας λοιπὸν κατὰ τὴν δεκάτην ὥραν, ὠπλισμένοι ὡς ἕκαστος εἶχεν ὅπλων, καὶ συνοδευόμενοι ὑπ' ὀκτὼ στρατιωτῶν οὓς ὁ Βάσσος μᾶς ἔδωκεν, ἀνεχωρήσαμεν καταυγαζόμενοι ὑπὸ λαμπρᾶς πανσελήνου ἥν κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην οὐδ' ἐθαυμάζομεν ὡς οἱ ποιηταὶ οὐδ' ἐψάλλομεν ὡς οἱ ἐρωτόληπτοι, ἐξ ἐναντίας τὴν κατηρώμεθα διότι μᾶς κατεπρόδιδεν. Ἀπὸ τοῦ χωρίου παρετείνετο εἰς τινὰ ἀπόστασιν ταπεινὸν τειχίον, καὶ ἦν τοῦτο τὸ μόνον ἡμῶν προφυλακτήριον, δι' ὃ καὶ παρηκολουθοῦμεν τὴν γραμμὴν αὐτοῦ ἔσωθεν, κύπτοντες ὅσον ἐδυνάμεθα, ἵνα αἱ σκιαὶ ἡμῶν συγχέωνται μετὰ τῆς τοῦ προφράγματος, ἐκρύπτομεν δὲ τὰ ὅπλα ἵνα μὴ ἀντανακλῶσι τὸ φῶς τῆς σελήνης εἰς τοὺς κατασκοπεύοντας ἐξ Ἐλευσῖνος ἢ εἰς τὰς περιπόλους αὐτῶν. Ἀφ' οὗ δὲ τὸ τειχίον ἔπαυσε, δύο τῶν στρατιωτῶν προηγοῦντο ἡμῶν μέχρι γῆς κύπτοντες, διηρεύνων τοὺς πέριξ θάμνους, καὶ ἀφ' οὗ εὗρισκον ὅτι οὐδὲν ὑποπτον ἐκεῖ ἐκρύπτετο, ἔνευον πρὸς ἡμᾶς, οἵτινες ὁρμῶντες ἐν σιωπῇ ἐφθάνομεν μέχρις αὐτῶν. Τότε δ' ἀπеспῶντο δύο ἕτεροι στρατιῶται πρὸς ἐξέτασιν τῶν περαιτέρω θάμνων, καὶ οὕτως ἐχωροῦμεν βῆμα πρὸς βῆμα. Ἐνθυμοῦμαι δὲ ὅτι ὁ διαρκὴς οὗτος καὶ πάντοτε ἀνανεούμενος κίνδυνος οὐδένα φόβον μοὶ ἐνέβαλλεν, ἀλλ' ἀμυδρόν τι αἶσθημα λύπης, ὅτι Ἕλληνες ἐπολεμοῦμεν πρὸς Ἕλληνας. Εἶχον δὲ προσέτι δι' ἐμὲ ἡ κρυπτοβασία ἐκείνη καὶ ἡ ὥρα, καὶ τὸ ἀμφίβολον φῶς εἰς ὃ τὰ πάντα πέριξ ἡμῶν καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐφαινόμεθα ὡς σκιαί, ἰδιαίτερόν τι θέλγητρον, ὀλιγώτερον ὅμως, ὡς φαίνεται, ἐκτιμώμενον ὑπὸ τινῶν τῶν συνοδοιπόρων. Εἰς καὶν ἐξ

αὐτῶν, ὁ Κυριακίδης ἐκ Κύθνου, ὅστις καὶ ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος καὶ μετὰ ταῦτα ἐπολιτεύετο, καὶ Νομάρχου μετὰ ταῦτα κατέλαβε θέσιν, κατελήφθη ὑπὸ πόνων ἐξ ἐκείνων οὓς ὁ φόβος ἐπιφέρει πολλάκις, οὓς ὅμως εἰς αὐτὸν εἶχε πιθανῶς προξενήσει καὶ ἡ τῆς νυκτὸς ὑγρασία· ἦσαν δὲ τόσον σφοδροί, ὥστε τῷ κατέστη ἀδύνατον νὰ βαρύνῃ καὶ ἠναγκάσθημεν νὰ τὸν πέμψωμεν ὀπίσω εἰς τὸ χωρίον· ἐκεῖ δὲ ἐδόθη ἐφ' ἐνὸς τῶν φορτηγῶν, τῶν φερόντων ἡμῶν τὰ σκεύη, καὶ ἐστάλη τὴν μακρὰν ἀλλ' ἀσφαλῆ κατὰ πάσης προσβολῆς ὁδὸν τῶν ὁρέων, ἵνα φθάσῃ ὅπως καὶ ὅτε δῆποτε.

Ἡμεῖς δ' ἐξηκολουθήσαμεν τὴν κινδυνώδη ἡμῶν πορείαν ἄνευ τινὸς συμβάντος μέχρις οὗ, μετὰ μίαν ὥραν περίπου, ἐφθάσαμεν εἰς τὸ χεῖλος μικροῦ ρεύματος διατέμνοντος τὴν ὁδόν. Ἐνταῦθα δ' ὁ ὑπαξιωματικὸς τοῦ Βάσσου, ὁ ὁδηγῶν τὴν μικρὰν ἐκστρατείαν, μᾶς παρήγγειλε ταπεινῇ τῇ φωνῇ νὰ μείνωμεν ἀκίνητοι, κρυπτόμενοι ὅσον ἐδυνάμεθα ὀπίσω τῶν δένδρων, μέχρις οὗ δύω στρατιῶται, οὓς προέπεμψεν ἵνα ἐρευνήσωσι τὸ ρεῦμα, μή τις ἐγκρύπτεται εἰς αὐτὸ ἐνέδρα, μᾶς καλέσωσι διὰ σημείου ἐκ τοῦ ἐτέρου χείλους, ὅτε ἔπρεπε νὰ ὁρμήσωμεν, καὶ μεθ' ὅσης εἵχομεν ταχύτητος τῶν ποδῶν νὰ διέλθωμεν τὸ ἐπικίνδυνον χωρίον, διότι πιθανὸν ἐκεῖ νὰ μᾶς παρειμόνευον οἱ ἀντίπαλοι.

Οὕτως ἐμένομεν καὶ τὴν ἀναπνοὴν ἀναστέλλοντες, ὅτε μυστικῶς μᾶς ἐδόθη ἡ ὁδηγία νὰ ἐτοιμασθῶμεν εἰς ἄμυναν. διότι δύω ἄνδρες ἐφάνησαν εἰς τὸ ἀντιπέραν χεῖλος κρυφίως βαδίζοντες. Ἀμέσως ἔσυραν οἱ στρατιῶται τὰ πυροβόλα ἀπὸ τῆς ζώνης των, καὶ ἐγὼ τὸ ξίφος ἀπὸ τῆς θήκης του, καὶ ἐπροσμένομεν τὴν στιγμὴν τῆς συμπλοκῆς, ὅτε τρεῖς ἀμβλεῖς συριγμοί, τὸ περιμενόμενον σύνθημα, μᾶς ἀνήγγειλον ὅτι οἱ πρόπολοι ἡμῶν, οἵτινες ἦσαν αὐτοὶ οἱ ὡς ἐχθροὶ ἐκληρθέντες, οὐδὲν ἐνόμιζον ὅτι ἀπῆντησαν ὑποπτον. Τότε, οὕτως ὡς εἵχομεν τὰ ὅπλα διὰ χειρῶν, ἐρρίφθημεν εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ῥύακος, καὶ τὸν διῆλθον πάντες ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, πλὴν ἐνὸς μόνου, ἐμοῦ, ὅστις εἰς ὕφυγρόν τι μέρος ὀλισθήσας κατὰ τὴν κινδυνωδεστέραν στιγμὴν, ἀντί, ὡς παρηγγέλθην, ν' ἀναβῶ

τρέχων τὴν ἀντιπέραν κλιτύν, ἔπεσα μακρὺς πλατὺς εἰς τὸν πυθ-
μένα τοῦ ῥύακος, ἐπεσμαράγδησε δέ μου τὸ ξίφος, ὥστε εἰς καὶ μό-
νος τῶν ἀντιπάλων ἂν ἐκεῖ μοὶ ἐπεβουλεύετο, θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ
τὸν διαφύγω. Ἀλλὰ τὴν εἰρηνικὴν χαράδραν οὐδεὶς ἐφρούρει, πλὴν
τῆς ἀργυρᾶς σελήνης καὶ τῆς φιλικῆς ἀηδόνης· δι' ὃ καὶ ἄνευ τρα-
γικῆς καταστροφῆς ἠγέρθην, καὶ φθάς τοὺς λοιπούς, ἐξηκολούθησα
ἀσφαλῶς τὴν ὁδόν μου.

Μετά τινα δὲ χρόνον, ἡ ὁδὸς διήλθε τόσόν πλησίον τῆς Ἐλευ-
σίνορος, ὥστε οὐ μόνον ἐβλέπομεν τὰς πυράς τοῦ Ζάχου, εἰς ἃς περι-
εκάθηντο οἱ στρατιῶται, οὐδὲ ὡς ὑποπτεύοντες ὅτι ἡ ἄγρα παρήρ-
χετο ἐντὸς σχεδὸν βολῆς πυροβόλου, ἀλλ' ἠκούομεν καὶ τὰς μανιώδεις
ὕλακας τῶν κυνῶν των, οἵτινες ἔννοιαν τῶν συμβαινόντων λαμβά-
νοντες, κατήγγελλον ἡμᾶς εἰς τοὺς ῥαθύμους φρουρούς. Οὐχ ἦττον
ὁμῶς μετὰ πλείστων προφυλάξεων διεφύγομεν καὶ τοῦτον τὸν κίν-
δυνον, καὶ περὶ τὰς 2 μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἐφθάσαμεν εἰς τὸ χω-
ρίον Μάνδραν, κατεχόμενον ὑπὸ τῶν συνταγματικῶν.

Ἐνταῦθα δ' ὁ τὴν φρουράν διοικῶν, κρίνας ὅτι τοῦ ὃ ἔφερον
μετ' ἐμαυτοῦ πυροβόλου ὅπλου ἐδύνατο πρὸς καθιέρωσιν τοῦ μέλ-
λοντος Συντάγματος νὰ γίνῃ πατριωτικωτέρα χρήσις εἰς τὰς ἰδίας
αὐτοῦ χεῖρας παρὰ εἰς τὰς ἐμάς, τὸ ἀφήρεσεν ἀπὸ τοῦ ὑπηρέτου
μου εἰς ὃν τὸ εἶχον ἐμπιστευθῇ. Εὐρίσκων δὲ καὶ αὐτὸς ἐγώ, ἂν
οὐχὶ τὰ ἐπιχειρήματα αὐτοῦ ἱκανῶς πειστικά, ἀλλὰ τοὺς τρόπους
δι' ὧν θὰ εἶχε νὰ τὰ ὑποστηρίξῃ ἀκαταμάχητους, ἐπροτίμησα νὰ
συμπληρώσω τὴν πατριωτικὴν θυσίαν, καὶ πρὸς τῷ πυροβόλῳ τῷ
ἐδωκα καὶ τὸ σελάχι, ἢ τὴν ζώνην ἣτις χρησιμεύει ὡς βελοθήκη.

Τὴν δ' ἐπαύριον μετέβημεν εἰς Μέγαρα· ἀλλ' οὐδὲ τότε εὖρον
ἐκεῖ τὴν προσωρινὴν κυβέρνησιν, διότι εἶχεν ἐγκαταστῇ διαρκῶς εἰς
Περαχώραν, ὡς ἀσφαλεστέραν καὶ μᾶλλον ἀπρόσιτον ἐκ θαλάσ-
σης, προσέτι δ' εὐχερέστερον κοινωνοῦσαν μετὰ τῆς δυτικῆς Ἑλ-
λάδος. Μείνας ἐπομένως εἰς Μέγαρα, ἔγραψα πρὸς τὸν Χρηστίδην,
ὅτι ἦλθον πρόθυμος ὢν νὰ συνυπηρετήσω τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὸν
θρίαμβον τῶν ἰδεῶν ὧν ἐκεῖνοι ὑπερεμάχουν, καὶ τὸν παρεκάλουν,

ὥς μ' ἐδίδαξεν ἄλλοτε τὰ πρῶτα γράμματα, οὕτω νὰ μοὶ διδάξη καὶ ἤδη τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς τέχνης τοῦ νὰ γίνω εἰς τὴν πατρίδα ὠφέλιμος.

Ἐν Μεγάροις ἐδόθη καὶ εἰς ἐμέ, ὡς εἰς πάντας τοὺς ἐκεῖ τότε παρεπιδήμους, καλύβη πρὸς ἐνοίκησιν. Μετ' οὐ πολὺ δ' ἀνεκάλυψα ὅτι μοὶ εἶχε δοθῇ ἡ μᾶλλον ἐπιζήτητος τῶν ἐν τῇ κωμοπόλει. Κατὰ τὸ σχῆμα καὶ τὰς διαστάσεις οὐδαμῶς διέφερε τῶν λοιπῶν. Ἦτον καὶ αὐτὴ μακρὸν παραλληλεπίπεδον, ἔχον τοὺς τοίχους, ὡς καὶ τὸ ἔδαφος, διὰ τοῦ ἐγγωρίου πηλοῦ κεχρισμένους, καὶ στίλβοντας ἐκ καθαριότητος. Εἰς τὸ μέσον δὲ τῆς μιᾶς τῶν μακρῶν πλευρῶν ὑπῆρχεν ἡ θύρα, χρησιμεύουσα συγχρόνως καὶ ὡς παράθυρον, μικρὰ καὶ τοσοῦτον ταπεινὴ, ὥστε καὶ ἐγὼ αὐτός, ὁ βραχυσωμότερος πάντων ἴσως τῶν μετασχόντων τῆς συνταγματικῆς ἐκστρατείας, ἔπρεπε νὰ κύπτω ἵνα εἰσέρχωμαι, καὶ κλειθρον μὴ γνωρίζουσα, μόνον δὲ διὰ ξυλίνου μοχλοῦ κλειομένη, ὅταν, σπανίως, ἐκλείετο· παρὰ δὲ τὴν θύραν ἦν ἡ ἐστία, χρησιμεύουσα καὶ εἰς μαγειρεῖον, καὶ εἰς θέρμανσιν καὶ εἰς φωτισμὸν κατὰ τὸν χειμῶνα. Εἰς τοὺς τέσσαρας δὲ τοίχους ἐκρέμαντο τὰ μαγειρικὰ καὶ τὰ ὑφαντικὰ καὶ λοιπὰ οἰκητικῆς ἐργασίας σκεύη, εἰς τὰς γωνίας ἦσαν συσσωρευμένα τὰ κιβώτια, τὰ στρώματα καὶ τὰ ἐφαπλώματα ἅπερ ἀνειλίσσοντο πᾶσαν νύκτα, καὶ πάλιν ἐστιβάζοντο πᾶσαν πρωίαν, καὶ ἐπὶ τῆς ὅλης οἰκοδομῆς ἐξετείνετο, ἀντὶ στέγης δῶμα ἐπίπεδον, χρησιμεῦον συγχρόνως καὶ εἰς ἐξώστην καὶ ὁδὸν ταῖς ἐπὶ τοῦ λόφου ὑπερκειμέναις οἰκίαις, διότι, ὡς γνωστόν, τὰ Μέγαρα κεῖνται ἐπὶ δύο λόφων.

Ἄλλ' ἄλλο ἦν τὸ ἰδιαίτερον πλεονέκτημα τῆς οἰκίας ταύτης, καθ' ὃ ὑπερεῖχε πασῶν τῶν λοιπῶν . . . ἡ καλλονὴ τῆς οἰκοδομοῦς. Ἦν δ' ἀληθῶς ἐξαίσιος αὕτη, καὶ θαυμάζομένη ἐν αὐτοῖς τοῖς Μεγάροις ἔνθα ὡς γενικὸν πλεονέκτημα φημίζεται τὸ καλλὸς τῶν γυναικῶν, βεβαία καὶ ὑπερτάτη ἀπόδειξις ὅν καὶ αὐτὸ τῆς τῶν Μεγαρέων γνησίας Ἑλληνικῆς καταγωγῆς, ἣν συνεπικυροῖ καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ὄψις τῶν οἰκιῶν, καὶ ἡ ἀψόγως Ἑλληνικὴ γλῶσσα τῶν κατοίκων, ἐν ᾧ πολλὰ τῶν περὶ χωρίων, ἡ Ἐλευσίς φέρ' Ἀθηνῶν.

εἰπεῖν, ὁμιλοῦσιν, ἥ καὶ τότε ὠμίλουν, τὴν Ἀλθανικήν, καὶ αὐτὴ ὁ ἡ ἐνδυμασία τῶν γυναικῶν, ἀναπολοῦσα τὴν τῶν ἀρχαίων ἀγαλμάτων. Μεταξὺ ὅμως τῶν ὠραιότερων ἐγχωρίων γυναικῶν διέπρεπε, κατὰ πάγκοινον ὁμολογίαν, ἡ ἐμὴ οἰκοδέσποινα **Κανέλλω** καλούμενη διὰ τοῦ κυρίου αὐτῆς ὀνόματος, εἰκοσαέτης ἴσως τότε γυνή, ἔχουσα Καρυάτιδος ἀνάστημα, καὶ πρόσωπον οἶον ὁ Ἀπελλῆς πρέπει νὰ ἐφαντάσθῃ τὸ τῆς Ἀναδυομένης του. Τοιαύτη λεπτότης χαρακτήρων μετὰ τσαύτης εὐγενείας περὶ τὴν ἔκφρασιν ἐστὶ φαινόμενον σπανιώτατα εἰς χωρικὴν ἀπαντώμενον. Διὰ τοῦτο, ὡς μετὰ ταῦτα ἔμαθον, ἡ οἰκία ἐκείνη ἦν λίαν περιμάχητος, καὶ πολλοὶ τῶν τὰ μάλα ἰσχυόντων ὀπλαρχηγῶν ἀπῆλθον αὐτὴν ὡς κατὰ λυμα, ἀφ' οὗ τὸν οἰκοδεσπότην εἶχον τάξει ὡς ἀρχηγὸν ἐθνοφυλάκων, νὰ φρουρῇ μακρὰν τῶν Μεγάρων, εἰς τῶν Γερανίων τὰς στενωπούς. Διὰ τοῦτο ὁ ἐπίσης στενοχωρουμένη ἡ ἀστυνομία, καὶ μὴ θέλουσα νὰ φανῇ μεροληπτική, ἐπροτίμησε νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ τῆς παροιμίας ὅτι τῶν δύο, πολλῶ δὲ μᾶλλον τῶν πολλῶν, μαχομένων ὁ τρίτος πρῶτος, ἔκρινεν ὡς τοιοῦτον τρίτον ἐμέ, ταχθέντα ἐκεῖ ὡς ἄγρυπνον φύλακα τοῦ θησαυροῦ ὃν ἡ καλύβη ἐνέκλειεν. Ἡ διάκρισις αὕτη εἶχε δι' ἐμέ τὴν συνέπειαν ὅτι συνεχέστατα ἐδεχόμην ἐπισκέψεις ὀπλαρχηγῶν, ἃς δὲν ὤφειλον οὔτε εἰς τὸν βαθμὸν μου οὔτε εἰς ἄλλην τινὰ μου ἐπιστημότητα, διότι τότε ἤμην ἀγένειος πρῶτην ἀνθυπολοχαγός, οὔτε εἰς τὴν πρὸς ἐμέ ἀγάπην των, διότι ἐξ ἐναντίας μετὰ μεγίστης εὐχαριστήσεως θὰ μ' ἐβλεπον ἀναχωροῦντα τῶν Μεγάρων καὶ κενοῦντα ἦν ἀστυνομικῇ διαταγῇ κατεῖχον ἐπίζηλον θέσιν.

Τοῦτο δὲ καὶ ἐγένετο μετ' ὀλίγον, διότι ἀπαντῶν ὁ Χρηστίδης εἰς τὴν ἐπιστολήν μου, μὲ προσεκάλεσε νὰ μεταβῶ εἰς Πέρα-Χώραν πλησίον του. Ἀμα ὁ ἀνεχώρησα, ἔμαθον ὅτι μὲ διεδέχθησαν εἰς τὴν οἰκίαν δύο φίλοι μου ἀξιωματικοί, ὁ εἰς μετὰ τὸν ἕτερον. Καὶ τίς μὲν ἦν αὐτῶν ἡ ἐν τῇ οἰκίᾳ συμπεριφορὰ ἀγνοῶ· ἤξεύρω δὲ μόνον ὅτι ποτὲ εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους δὲν διῆλθον διὰ Μεγάρων, χωρὶς ἡ σεμνὴ ἀρχαία μου οἰκοδέσποινα νὰ σπεύσῃ

πρὸς ἐμέ, φέρουσά μοι ἀπαρχὰς τοῦ κήπου ἢ τοῦ ὀρνιθῶνός της, εἰς εἶγμα εὐγνωμοσύνης δι' ἣν ἡ παρουσία μου τῇ παρέσχε προστασίαν κατὰ τῶν ἀπειλούντων αὐτὴν κινδύνων, καὶ διὰ τὴν πρὸς αὐτὴν συμπεριφορὰν μου.

"Αμα λοιπὸν κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Χρηστίδου, ἀπεφάσισα τὴν αὐτὴν νύκτα ν' ἀναχωρήσω, ἀνυπόμονος ὢν ν' ἀρχίσω ἣν ἐξελάβανον ἐκπλήρωσιν τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος. Λέγω δὲ τὴν νύκτα, διότι ἐλλείψει πάσης δημοσίας τάξεως, τὸ μόνον τότε προστατεῦον τὸν ὁδοιπόρον κατ' ἐνεδρῶν ἢ πολεμίων ἢ ληστρικῶν ἦν τῆς νυκτὸς ἡ σκοτία. "Αμα λοιπὸν αὕτη ἐπῆλθε πυκνή, διότι ἡ νύξ ἦν ἀσέληνος, ἀνεχώρησα μετὰ μόνου τοῦ ὑπηρέτου μου ἔφιππος, καὶ μόνα ἐφόδια ἔχων τὰς εὐχὰς τῆς οἰκοδεσποίνης μου, καὶ τινὰς πλακοῦντας ὢν μικρὸν σάκκον ἐπέμεινεν ἡ ἀγαθὴ γυνὴ νὰ ἐξαρθήσῃ ἐκ τοῦ ἐφιππίου μου.

3.

Πέρα - Χώρα.

Ἐκ Μεγάρων δὲ δὲν ἔλαβον τὴν δημοσίαν ὁδόν, τὴν τῆς Κακῆς σκάλας ἢ τῶν Σκιρωνίδων πετρῶν, διότι ὑπῆρχεν ἡ ὑπόνοια ὅτι ἐν ὥραις νυκτὸς αὕτῃ δὲν θὰ ὑπελείπετο τῆς ἀρχαίας της φήμης, καὶ προσέτι διότι ἡ ὁδὸς ἐκείνη ἔφερε κατ' εὐθείαν εἰς τὸν Ἰσθμόν, κατεχόμενον ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων. Διηυθύνθην ἐπομένως πρὸς τὴν βόρειον τοῦ Γερανίου πλευράν, καί, ἀποβάς τοῦ ἵππου, ἀνέβην πεζὸς τὴν ἔρημον καὶ τραχεῖαν αὐτοῦ κλιτύν. "Οτε δ' ἔφθασα εἰς τὴν κορυφὴν, ἀνεκάλυψα ὅτι εἶχον ἀπολέσει, πεσόντα ἐν τῷ σκότει κατὰ κρημνῶν, καὶ τοὺς πλακοῦντας τῆς οἰκοδεσποίνης μου, καὶ τὸ δερμάτινον προσκεφάλαιον, ὃ ἕως τότε περιέφερον πανταχοῦ ὡς μόνην ὁδοιπορικὴνσκευασίαν μου.

Εἰς τὴν κορυφὴν δὲ τοῦ ὄρους, εἰς τὸν λεγόμενον *Ἀέραν*, εὗρον

μονήρη μικράν καλύβην, χρησιμεύουσαν εἰς φυλακεῖον τῶν Συνταγματικῶν, καὶ ἀρχιφύλαξ ἦν ὁ Μεγαρεὺς σύζυγος τῆς οἰκοδεσποίνης μου, ὅστις παρ' αὐτῆς βεβαίως γνωρίζων τὰ τῆς διαμονῆς μου ἐν τῇ οἰκίᾳ τῶν, μὲ ὑπεδέχθη φιλοφρονέστατα. Καὶ ἐξῶ μὲν ἡ κορυφή ἦν κεκαλυμμένη ὑπὸ χιόνος· ἐντὸς δέ, ἐν τῷ μέσῳ τῆς καλύβης, ἔκαιε λαμπρὰ πυρὰ, θερμαίνουσα καὶ φωτίζουσα τὸ περιέχον, καὶ περὶ αὐτὴν ἐκάθηντο εἰς γραφικὰς θέσεις οἱ φύλακες.

Ἄλλ' ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν διέκρινά τινα φέροντα εὐρωπαϊκὸν ἔνδυμα. Ἐπλησίασα . . . καὶ ὅποια ἐκπληξίς ἀμοιβαία! Ἀνετινάχθη καὶ ἐκεῖνος ἀναγνωρίσας με, καὶ μ' ἐνέκλεισεν εἰς τὰς ἀγκάλας του. Ἦτον ὁ Θεῖρσιος! Ἀπήρχετο εἰς Ἀθήνας, πρὸς ἐπισκεψιν ἀρχαιολογικὴν, ἀλλὰ προσέτι καὶ ἵνα, ἀπαλλαγείς τῆς ἐν Ναυπλίῳ ἐπικρατούσης ὑπόπτου μυστικότητος, ἐπιτηρῇ ἐκ προσεχεστέρου καὶ ἐλευθερώτερον τὰ συμπτώματα τῆς ἐπαναστάσεως, περὶ ὧν μετὰ φιλελληνικοῦ ἐνδιαφέροντος ἐμερίμνα.

Συνδειπνήσαντες ἐκ τῶν λιτῶν του ἐφοδίων, εἰς ᾧ ἐγὼ δὲν εἶχον νὰ προσθέσω τὴν συμβολήν μου, διότι οἱ πλακοῦντές μου ἦσαν τότε ἐλώγια κύνεσσιν οἰωνοῖοί τε πᾶσι τοῦ Γερανίου, ἐμείναμεν ἐπὶ τινὰς ὥρας ἔτι ἄγευστοι ὕπνου καὶ συνδιαλεγόμενοι, ἢ μᾶλλον ἐγὼ ἤκουον ἀπλήστως τοῦ χρηστοῦ καὶ σοφοῦ ἀνδρός, οἰκτείροντος τὴν Ἑλλάδα, ὅτι μόλις ἀπέσεισε τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας, καὶ ἐσπαράττετο ἤδη ὑπ' ἐμφυλίων ῥήξεων. Περὶ δὲ τὰς 2 μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἐξηκολούθησε τὴν ὁδοπορίαν του πρὸς ἀνατολὰς, ἐγὼ δέ, ἀνίσχοντος τοῦ ἡλίου, ἐπανελάβον αὐτὴν πρὸς δυσμὰς, διατρέχων τὰς ἐνδοτέρας κοιλάδας αἵτινες μὲ ἀπεμάκρυνον ἀπὸ τοῦ Ἰσθμοῦ.

Οὕτω κατὰ τὸ ἐσπέρας ἔφθασα εἰς θέσιν τινὰ Χωρίον μὲν καλουμένην, καὶ ὡς εἰκάζω, κειμένην κατὰ τὰς ἀρχαίας Πηγὰς, τότε δ' ἐγκαταλειμμένην ὑπὸ τῶν κατοίκων διὰ τὸν φόβον τῆς ἀναρχίας, φρουρουμένην δ' ὑπὸ σώματος Κρητῶν, οἵτινες ἠκολούθουν τοὺς συνταγματικούς, ἀλλὰ πολλὴν ἐμπιστοσύνην δὲν ἐνεποίουν εἰς τοὺς ἐγχωρίους. Καὶ πρόληψις μὲν βεβαίως ἦτον ἡ κατ' αὐτῶν ἰδέα· ἀλλ' ὁμολογῶ ὅτι τῆς προλήψεως ταύτης, ἣν ἤθελε νὰ μ' ἐμ-

βάλῃ ὁ ἀγωγιότης μου, δὲν ἔμεινα οὐδ' ἐγὼ ἐντελῶς ἀπηλλαγμέ-
νος, ὅτε ἀπῆντησα τινὰς ἐξ αὐτῶν, ἄνδρας γιγαντιαίους, γυμνὰς
ἔχοντας τὰς ἐντόνους κνήμας, περιπολοῦντας διὰ τῶν φλώμων,
διὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ χωρίου εἰς ὕψος δένδρων αὐξηθέντων, καὶ
τὴν ἀτμοσφαῖραν ὀηλητηριαζόντων, θηρεύοντας δὲ διὰ μακροτάτων
πυρεθόλων τοὺς ἀδεσπότης περιφερομένους καὶ ἐξαγριωθέντας χοί-
ρους τῶν ἐρήμων ἐπαύλεων.

Εἰς τοῦτο λοιπὸν τὸ νοσῶδες καὶ ὑπ' οὐδεμίαν ἔποψιν ἀσφαλές
φαινόμενον χωρίον ὀφείλων νὰ διανυκτερεύσω κατέλυσα εἰς ἔρημον
οἶκημα ὡς τὸ ἀσφαλέστερον ἐκτιμηθὲν ὑπὸ τοῦ ὑπηρέτου μου, διότι
κατ' ἐξαίρεσιν εἶχε θύραν εἰς ἣν αὐτὸς ἐκ προστυχουσῶν δοκῶν
προσέθηκεν ὅσους ἐδυνήθη αὐτοσχεδίους μοχλοὺς. Μὴ προκειμένου
δὲ περὶ δείπνου, διότι ἔλειπον τὰ πρῶτα στοιχεῖα αὐτοῦ, κατε-
κλίνθημεν, ζητοῦντες παρὰ τοῦ Μορφέως τὴν λήθην τῆς πείνης.

Μόλις ὅμως ἐκλείομεν τὰ βλέφαρα, ὅτε ἰσχυροὶ κτύποι ἐκλόνισαν
τὴν θύραν, καὶ ὁ ὑπηρέτης μου ἀνεπήδησε τρέμων, καὶ πιστεύων
ὅτι ἡ τελευταία ἡμῶν ὥρα ἐσήμανεν. Ἄλλ' ἐγὼ, ἐννοῶν ὅτι ἂν
μὲν οἱ κόπτοντες τὴν θύραν ἦσαν ἐχθροί, ἢ ἀντίστασις ἦν ἀνωφε-
λῆς, ἢ καὶ μᾶλλον ἐπιβλαβής, ἂν δὲ φίλοι, γελοῖα, ἔσπευσα ν'
ἀνοιξῶ, καὶ εἰσώρμησαν μετὰ βοῆς γνώριμοι ὁδοιπόροι, μεταβαί-
νοντες ὡς ἡμεῖς εἰς Πέρα-Χώραν, ἐν ἄλλοις ὁ Ι. Κ. Σοῦτσος, ὁ
Δοντᾶς ἐπιλεγόμενος, ἀνὴρ τὰ πιστὰ χαίρων παρὰ τοῖς πολιτικοῖς,
καὶ ἰδίως παρὰ τῷ Κωλέττῃ, καὶ ὁ Κ. Δούκας ὁ ὢν καὶ παρὰ τῷ
Καλλέργῃ ἦδη ἐν Ναυπλίῳ ἀπηντήσαμεν, πρωτότυπος χαρακτήρ,
περισσότερα λέγων ἢ πράττων, ἐπ' ἀνδρείᾳ καυχώμενος, ἀλλὰ τότε
μᾶλλον θορυβῶν ὅταν μάλιστα ἐφοβεῖτο. Οὗτοι εἶχον καὶ συνοδίαν
ἰσχυράν, ἥτις μᾶς ἐξησφάλιζε, θεῖσα φρουράν περὶ τὴν καλύβην,
καὶ ἐφόδια ἄφθονα ἐξ ὧν ἐδειπνήσαμεν. Τὴν δ' αὐγὴν ἐξηκολού-
θησαμεν τὴν ὁδοιπορίαν, καὶ ἅμα ἀφίχθέντες εἰς Πέρα-Χώραν, ὁ
Σοῦτσος καὶ ἐγὼ ἐπορεύθημεν εἰς τοῦ Χρηστίδου, ὃν εὗρομεν ἔτι
κοιμώμενον, καὶ ὃν ἐγὼ ἐξύπνησα διὰ τοῦ γνωστοῦ «Οὐ χοὴ παν-
νύχιον εὔδειν βουλευφόρον ἄνδρα».

Ὁ Χρηστίδης περιχαρῶς μᾶς ἐδεξιώθη, καὶ κατ' ἐντολήν του μοὶ ὠρίσθη καλύβη χωρικοῦ εἰς κατοικίαν. Πρὶν δ' ἢ μεταβῶ εἰς αὐτήν, εἰς τῶν συνοδοιπόρων μου, οὗ ἐπιτραπήτω νὰ λησμονήσω τὸ ὄνομα, ἀλλ' οὐχὶ ὁ Δούκας, ἐφάνη περιελθὼν εἰς δυσχέρειάν τινα ἐκ πλούτου μᾶλλον ἢ ἐκ πενίας προερχομένην. Προκειμένου νὰ πληρώσῃ τὸν ἀγωγιάτην του, προσήνεγκεν αὐτῷ μέγα ἰσπανικὸν χρυσοῦν νόμισμα, τιμώμενον περὶ τὰς 90 δρ. Ἀλλ' εἰς ἤν κατάστασιν ἦσαν τότε τὰ οἰκονομικά, τὰ τε δημόσια καὶ τὰ ἰδιωτικά, οὐδεὶς, οὐδ' αὐτὸ τὸ δημόσιον ταμεῖον, ἂν ὑπετίθετο ὅτι ἡ Κυβέρνησις τῆς Πέρα-Χώρας εἶχε ταμεῖον, θὰ ἦν εἰς κατάστασιν πρὸς τοιαύτην ἀργυραμοιβήν, δι' ἧ καὶ ὁ συνοδοιπόρος ἐζήτησε καὶ ἐδανείσθη παρ' ἐμοῦ τ' ἀναγκαῖα διὰ τὸ ἀγώγιον, πληρωτέα ἅμα τὸ πολύτιμον νόμισμα ἤθελεν ἐξαργυρωθῇ. Ἀλλὰ καὶ ἐξ ἰδίας πείρας ἔμαθον, καὶ παρ' ἄλλων ἤκουσα ὅτι τὸ νόμισμα ποτὲ δὲν ἐξαργυρώθη, καὶ ὅτι ὁ συνοδοιπόρος μου καὶ πρὶν καὶ ἐπὶ πολὺ μετὰ ταῦτα ἐζήσεν ἐπὶ τῇ ἀξίᾳ αὐτοῦ, πολλαπλάσια αὐτῆς κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον δανειζόμενος.

Ἐκ τῆς πρώτης δ' ἡμέρας ἀμέσως κατετάχθην εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς συνταγματικῆς Κυβερνήσεως, συγκειμένης τότε ἐκ τῆς τριμελοῦς ἐπιτροπῆς, ἧς προεμνημόνευσα, ἣν δ' ἀντιπροσώπευεν ἡ μᾶλλον ἀντικαθίστα ἐν Πέρα-Χώρα ἐν μόνον μέλος ὁ Κωλέττης, ἔχων δὲ καὶ αὐτὸς ἓνα μόνον ὑπουργὸν τὸν τὰ πάντα ποιοῦντα Χρηστίδην. Ἐπροσπάθησε δ' οὗτος ἐκ τῶν ἐνόντων στοιχείων νὰ καταρτίσῃ γραφεῖον, ἀλλὰ τοῦτο ἦν δύσκολον, διότι ἔλειπον τὰ στοιχεῖα, καὶ προσέτι διὰ λόγους εὐνοήτους ἔλειπον καὶ οἱ πόροι δι' ὧν αὐτὰ ἐλκύονται ἢ δημιουργοῦνται. Διὰ τοῦτο ὁ Χρηστίδης ἐδέχθη μετὰ χαρᾶς τὴν ὑπηρεσίαν ἣν ἦλθον νὰ τῷ προσφέρω.

Τῆς ὅλης ἐργασίας τὸ βάρος εὗρον ὅτι εἶχε πρὸ ἐμοῦ ὁ ἐξ Αἰγίου Ἰωάννης Οἰκονόμου, ἀδελφὸς τοῦ τῷ Κωλέττῃ ἀφωσιωμένου Κλεομένου. Ἦσαν δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ τὴν τοιαύτην ἀφειλεστάτην κυβέρνησιν περιστοιχίζοντες· ἀλλὰ σύροντες τὰ αὐτοσχέδια καὶ ἀκίνδυνα ξίφη των, καὶ πολλὰ περὶ φιλελευθέρων αἰσθημάτων

καυχώμενοι, εἰς οὐδὲν εἶχον τὴν προθυμίαν ἢ τὴν ἱκανότητα νὰ χρησιμεύσωσιν.

Ἡ καλύβη ἣτις μοὶ ὠρίσθη εἰς κατοικίαν, ἔκειτο, ὡς αἱ πλεῖσται τῆς Πέρα-χώρας, ἐπὶ ἀποτόμων κρημνῶν, δι' ὧν οἱ κάτοικοι τὴν νύκτα θαυλοὺς κρατοῦντες ἀναβαينوκατέβαινον, καὶ γραφικώτατον ἦν τὸ θέαμα αὐτῶν οὕτω νυκτοβατούντων. Καθ' ἐκάστην, μεταξὺ τῆς μιᾶς καὶ τῶν δύο μετὰ μεσημβρίαν μετέβαινον ἐγὼ εἰς τὸ ὑπουργεῖον, εὐρύχωρον, πεπαλαιωμένον ὀωματίον ὅπου κατῴκει ὁ Χρηστίδης καὶ εἶχε καὶ τὸ στρώμα του καὶ τὰ ἀρχεῖα τοῦ κράτους.

Ἐκεῖ καὶ ἐγὼ εἰργαζόμην, δηλαδὴ συνήθως ἀντέγραφον, μέχρι δύσεως τοῦ ἡλίου, ὅτε ἀπηρχόμην εἰς τοῦ Κωλέττου μετὰ τῶν εἰσερχομένων ἐγγράφων, ἵνα λάβω σημείωσιν τῶν περὶ ἐνεργείας διαταγῶν του, καὶ εἶτα ἐπανερχόμενος εἰς τὸ γραφεῖον, ἐξηκολούθουν γράφων δι' ὅλης τῆς νυκτός, πολλάκις μετὰ τοῦ Ἰωάννου Οἰκονόμου, ὅστις, ὡς ἐμπειρότερός μου εἰς τὰ τῆς ὑπηρεσίας, ἦν ὁ κυρίως συντάκτης. Ὁ δὲ Χρηστίδης, εἰς μίαν τῶν γωνιῶν τοῦ ὀωματίου ἐπὶ τοῦ στρώματός του ἀνακαθήμενος, ἔγραφεν, ὡς τράπεζαν ἔχων τὸ κιβώτιόν του. Ἐνίοτε, ἀπαυδῶν, ἐκάλυπτε τὴν κεφαλὴν διὰ τῆς μηλωτῆς του, καὶ εἰς τὸ κιβώτιον κλίνων αὐτήν, ἐκοιμάτο ἐπὶ ἐν τέταρτον, καὶ πάλιν ἐξυπνῶν ἐξηκολούθει τὴν ἐργασίαν δι' ὅλης τῆς νυκτός, διότι καθ' ἐκάστην, ἅμα τῇ αὐγῇ ἀνεχώρουν οἱ ταχυδρόμοι. Ἡ δραστηριότης τοῦ ἀνδρὸς μοὶ ἐνέπνεε θαυμασμόν καὶ φιλοτιμίαν πρὸς ἀμιλλαν.

Ἀφ' οὗ δὲ καλῶς ἐξημέρωνεν, ἀνηρχόμην εἰς τὴν καλύβην μου, καὶ ἐκεῖ ἐκ τεμαχίου ξηροῦ ἄρτου ἀποτραγῶν, καὶ συνήθως καὶ τινὰς ἐλαίας προσθείς, ὥς οἱ ἀγαθοὶ οἰκοδεσπόται μου μοὶ ἐπέτρεπον ν' ἀρύωμαι ἐξ ἀνοικτοῦ πίθου ἐναποτεθειμένου εἰς μίαν τῶν γωνιῶν τῆς καλύβης, εἶχον τοῦτο ὡς μόνον ἄριστον καὶ ὡς δεῖπνον, πλὴν ὅτι ἐνίοτε ἡ οἰκοδέσποινα συμπαθοῦσά μοι, ἔδρεπέ τινα χλωρὰ χόρτα ἐκ τῶν ἀγρῶν τὴν προτεραίαν, τὰ ἔβραζεν εἰς καθαρὸν ὕδωρ, καὶ μοὶ τὰ παρέθετεν ὡς προσφάγιον. Ἦρκούμην δ' εἰς ταῦτα, διότι μοὶ ἦτον ἀδύνατον, ὥς τινες τῶν συναδέλφων μου, καὶ ὡς

οἱ πλεῖστοι τῶν στρατιωτικῶν, ν' ἀπαιτῶ παρὰ τῶν ἐξηντλημένων ἤδη χωρικῶν ἐπιτακτικῶς καὶ διὰ βίας τὴν κότταν πίτταν. Μετὰ δὲ τὴν ἐστίασιν, ῥιπτόμενος κατὰ γῆς ἐπὶ τοῦ πεπλώματός μου, τοῦ μόνου ἐπίπλου μου, ἐκοιμώμην μέχρι τῆς μιᾶς, ὅτε ἐπέστρεφον εἰς τὸ γραφεῖον ἵνα πάλιν ἀρχίσω τὴν ἐργασίαν. Διὰ χρημάτων νὰ βελτιώσω τὴν δίαιτάν μου ταύτην ἦν ἀδύνατον, πρῶτον διότι διετελοῦμεν ἐν στενῇ πολιορκίᾳ καὶ οὐδὲν εἰσήγετο εἰς Πέρα-Χώραν ὃ ἐδυνάμεθα ν' ἀγοράσωμεν, καὶ δεύτερον διότι χρήματα ἐγὼ διόλου πλέον δὲν εἶχον. Μετὰ τινὰ καιρὸν εἰς κερδοσκοπὸς παντοπώλης, λαθὼν τοὺς πολιορκητάς, κατώρθωσε νὰ φέρῃ ὀλίγον βούτυρον, ὀρύζιον καὶ ἄλλα τινὰ ἐφόδια· ἀφ' ἑτέρου δ' ἐγὼ ἀπέστειλα τὸν ὑπηρέτην μου εἰς Ἀθήνας, καὶ ὁ πατήρ μου δι' αὐτοῦ μοι ἔπεμψε τινὰ νομίσματα. Ἀλλὰ τὰ μὲν πλεῖστα αὐτῶν κατεκράτησεν αὐτὸς ὁ ὑπηρέτης, ὅσα δ' ὀλίγα μοι ἔφερεν, ἦσαν μικρὰ τουρκικὰ χρυσᾶ κέρματα (δουβιέδες), καὶ ὁ παντοπώλης δὲν τὰ ἐδέχετο. Ἀπροσδοκῆτως ὅμως καὶ διὰ μιᾶς ἡ τύχη μου ἤλλαξεν. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἦλθεν εἰς ἐπίσκεψίν μου ὁ φίλος καὶ συνεργάτης μου Ἰωάννης Οἰκονόμου, καὶ ἰδὼν τὴν λιτότητα τῆς διαίτης μου, ἀπαραδειγμάτιστον καὶ δι' αὐτὴν τὴν Πέρα-Χώραν, ἐξανέστη, διίσχυριζόμενος ὅτι θ' ἀποθάνω, καὶ ἀπήτησεν ἐπιμόνως νὰ μὲ παραλάβῃ σύνοικόν του, εἰς ὃ καὶ προθύμως συνήνεσα. Καὶ πρῶτον μὲν εὗρον τὴν κατοικίαν του καὶ εἰς ὁμαλωτέραν θέσιν κειμένην καὶ σχετικῶς εὐπρεπεστέραν τῆς ἐμῆς· δεύτερον δὲ καὶ τὸ σπουδαιότερον, εἶχον καὶ τὸ πρῶτ' ὅτε ἐπέστρεφον ἐκ τοῦ γραφείου, καὶ μετὰ μεσημβρίαν πρὶν ἢ ἐκεῖ ἐπιστρέψω, ἄριστον καὶ γεῦμα οὐχὶ εὐκαταφρόνητον διὰ τὸν τόπον καὶ τὰς περιστάσεις· καὶ μίαν ἐσπέραν ἔτεινα εὐρεῖς τοὺς ὀφθαλμούς, ὅτε ὁ σύνοικός μου, γελῶν διὰ τὴν ἐκπληξίν μου, ἠνέωξε . . . κουτίον λουκουμιῶν ! Ἦτο δὲ τὸ μάννα τοῦτο τόσον σπάνιον καὶ ἀνέλπιστον τότε εἰς ἐκείνην τὴν ἔρημον, ὥστε ἀφ' οὗ ἕκαστος ἡμῶν ἔλαθεν ἐξ αὐτοῦ ὅσην ἐνόμισε δικαίαν μερίδα του, τὰ ἐπίλοιπα ἐπέμψαμεν ὄωρον λίαν εὐπρόσδεκτον εἰς τὸν Κωλέττην.

Ἦν δὲ περίεργος καὶ διασκεδαστικώτατος δι' ἐμὲ συνοικὸς ὁ κ. Ἰωάννης Οἰκονόμου. Εὐφύας οὐδόλως ἐστερεῖτο, καὶ νομίζω ὅτι καὶ τινὰς στίχους τῆς νεότητός του ἔφερεν ἐπὶ τῆς συνειδήσεως· ἔχει δ' ἀναγνώσει, ἄνευ τάξεως μὲν καὶ ἄνευ μεθόδου, ἀλλὰ περιέργως καὶ προθύμως, διάφορα, ὅ,τι Ἑλληνιστὶ τῷ ἐνέπεσε, φιλοσοφίας ἢ φιλοσοφικῶν θεωριῶν, καὶ ἐτέρπετο περὶ αὐτῶν ἀδιακόπως διαλεγόμενος. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦν ἐπιτετραμμένος ὑπὸ τῆς ἐν Πέρα-Χώρα κυβερνήσεως εἰδικῶς τὴν ἐκδοσιν τῶν διαβατηρίων, ἢ μᾶλλον τὴν μὴ ἐκδοσιν αὐτῶν, διότι, καθ' ὅς εἶχεν ὁδηγίας, ἐκ φόβου κατασκόπων καὶ καταγγελτῶν, ὥφειλε ν' ἀρνηται διαβατήρια εἰς τοὺς θέλοντας νὰ μεταβῶσιν εἰς Ναύπλιον ἢ εἰς οἶον ὅποτε μέρος κατεχόμενον ὑπὸ τῶν Κυβερνητικῶν. Τιοῦτοι δ' ἦσαν πολλοί, διότι ὁ παρὰ φύσιν ἐκεῖνος ἐμφύλιος πόλεμος εἶχε πολλαχοῦ διχοτομήσει οἰκογενείας, καὶ διαιρέσει πλεῖστα ὅσα ὕλικά συμφέροντα. Συνέπεσε λοιπὸν πολλάκις, ἐν ᾧ ἐμετεωρολογοῦμεν, νὰ εἰσέρχεται ἀπλοῦς τις χωρικός, ἵνα ζητήσῃ διαβατήριον διὰ Ναύπλιον ἢ διὰ Κόρινθον παρὰ τοῦ συνοίκου μου, ὅστις ἐκ προοιμίων ἀπόφασιν ἔχων ν' ἀρνηθῇ, δὲν ἤθελε διὰ τόσον μικρὰν ὑπόθεσιν νὰ διακόψῃ τὴν σειρὰν τῶν φιλοσοφικῶν του θεωριῶν. Οὐδὲν δὲ κωμικώτερον, ἀλλὰ καὶ ἐκπληκτικώτερον συγχρόνως τῆς εὐχερείας μεθ' ἧς, τάχιστα συστρέφων τὰς φράσεις του, κατώρθου νὰ συμπλέκῃ εἰς ἓν τοὺς περὶ τοῦ διαβατηρίου λόγους μετὰ τῶν φιλοσοφημάτων του, ὥστε ὁ μὲν χωρικός ἔμενε χαίνων καὶ ἐνεός, διότι δὲν ἐνόει τὰς ἀποκρίσεις αἵτινες ἐνόμιζεν ὅτι τῷ ἐδίδοντο, ἐγὼ δ' ἐκινδύνευσον νὰ διαρῥαγῶ θέλων ν' ἀναστείλω τὸν γέλωτα. — «Διαβατήριον θέλεις; τῷ ἔλεγε φέρ' εἰπεῖν. — Ναί, ἀδελφέ, ἀλλ' ἂν ὑποτεθῇ ὅτι τὸ ἀντικείμενον εἶναι ἐν τῷ ὑποκειμένῳ, τότε, βλέπεις, ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ κέντρον, τὰ πάντα εἶναι ἓν, καὶ διαβατήριον δὲν χρειάζεται.

— «Μὲ χρειάζεται, αὐθέντα, ἀπεκρίνετο ὁ δυστυχὴς χωρικός. Εἶν' ἐκεῖ ὁ κουμπάρος μου· μὲ χρεωστεῖ χρήματα καὶ δὲν μὲ τὰ δίδει.

— « Ἄ ! ὁ κουμπάρος σου. Ἄν ὅμως ἐκεῖνος εἶναι τὸ κέντρον, τότε ἐκλείπει καὶ τοῦ Θεοῦ ἡ ἰδέα, ἥ — εἰς τὸ Ναύπλιον — ὁ ἄνθρωπος ἀντικαθιστᾷ τὸν Θεόν, καὶ ἀνατρέπεται, ἀδελφέ, ἡ βάσις πάσης θρησκείας καὶ ἠθικῆς. Καταλαμβάνεις ὅτι τοῦτο δὲν γίνεται ».

Ὁ δυστυχὴς ἤκουε τὸ « δὲν γίνεται » καὶ ἀνεχώρει περίλυπος, ἀδυνατῶν νὰ ἐκτιμήσῃ τοὺς σοφοὺς λόγους τῆς ἀρνήσεως.

Ἄλλ' ἡ Κυβέρνησις ἐν Πέρα-Χώρα δὲν ἦτον ἀπόλυτος, ἦτο καθαρῶς συνταγματική, διότι ἐκεῖ παρῆσαν καὶ τὰ μέλη τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ὅσα ἐξ Ἀργους εἶχον συνοδεύσει τοὺς ἀποχωρήσαντας καὶ ἐνταῦθα εἶχον τὴν ἀξίωσιν ὅτι ἀπετέλουν τὴν ἐπαναστατικὴν ἀντιπροσωπείαν. Ἐξ εἴκοσι δ' ἢ τριάκοντα μελῶν συγκειμένη ἡ ἐθνοσυνέλευσις αὕτη, συνήρχετο εἰς μικρόν τι ἐκκλησίδιον, καὶ τί μὲν ἔπραττε δὲν ἤξεύρω πλέον, διότι οὔτε δαπάνας εἶχε νὰ κανονίσῃ, καθ' ὅσον δὲν ὑπῆρχον εἰσπράξεις, οὔτε φόρους νὰ ἐπιβάλλῃ διότι δὲν ὑπῆρχον φορολογούμενοι, οὔτε νόμους ἢ διοικητικὰ μέτρα νὰ διατάξῃ, διότι δὲν ὑπῆρχον οἱ αὐτῶ ὑπακούοντες. Καὶ ἐγὼ μὲν δὲν παρευρισκόμην εἰς τὰς συνεδριάσεις, διότι οὔτε καιρὸν εἶχον, οὔτε αὐταὶ ἦσαν ἱκανῶς ἐνδιαφέρουσαι ὥστε νὰ ἔχωσιν ἀκροατήριον. Μιᾶς ὅμως ἐξ αὐτῶν μοὶ διηγήθη αὐτὸς ὁ Χρηστίδης ἐγκαυχώμενος ἐν ἐπεισόδιον, χαρακτηρίζον ἀρκούντως αὐτοῦ τὸν τρόπον καὶ τὰς ἰδέας. Εἰς τῶν ἐπισήμων καὶ πῶς ἰσχυρόντων παρὰ τῇ συνελεύσει ἐκείνη ἤθελε νὰ κυρώσῃ δι' αὐτῆς μέτρον πρὸς ὃ ὁ Χρηστίδης διεφώνει. Δὲν ἤξεύρω ἂν κατὰ τὸν κανονισμόν εἶχεν αὐτὸς τὸ καθῆκον, ὡς Γραμματεὺς, δηλαδὴ ὑπουργός, ν' ἀναγινώσκῃ τὰ ἔγγραφα εἰς τὴν συνέλευσιν, ἢ ἂν οἰκειοθελῶς ἀνέλαβε τοῦτο τότε· ἀλλ' ἐτεχνάσθη ν' ἀναγνώσῃ τὴν πρότασιν τόσον κακῶς, τόσον παρὰ πᾶσαν στίξιν καὶ παρὰ τὴν ἐννοιαν, ὥστε οἱ πληρεξούσιοι, τὰ μὲν μὴ ἐννοήσαντες, πρὸς τὰ δὲ δυσαρεστηθέντες κατεψήφισαν σχεδὸν ὁμοφώνως.

Πλὴν δὲ τῶν ἀντιπροσώπων τούτων, συνωθοῦντο ἐν Πέρα-Χώρα καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν πολιτικῶν, πολλὰ λέγοντες, συμβουλευόντες, πολυπραγμονοῦντες, ἀλλ' οὐδὲν πράττοντες. Μεταξὺ τούτων λυ-

ροῦμαι ἔχων νὰ ὀνομάσω καὶ τὸν ποιητὴν Παναγιώτην Σοῦτσον·
 ἀλλὰ δὲν ἔλειπον καὶ οἱ ἐρχόμενοι νὰ προσφέρωσιν ὑλικωτέρας ὑπη-
 ρεσίας. Οὕτω μίαν ἐσπέραν παρουσιάσθη εἰς τὸ γραφεῖον, καὶ προ-
 τέφερεν εἰς τὸν Χρηστίδην ἑαυτὸν ὡς ἱκανὸν νὰ διευθύνῃ τὸ πυρο-
 βολικόν (!) εἰς ἀξιωματικὸς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καταγόμενος,
 Γιαντιᾶς τὸ ὄνομα, καὶ μᾶλλον φαιδρότητα προκαλῶν διὰ τῶν
 τρόπων του καὶ τῶν ἀξιώσεων. Ὁ δὲ Χρηστίδης, μετὰ κωμικῆς
 ἐμβριθείας, ἐδέχθη τὰς προτάσεις του, τῷ εἶπεν ὅτι εἰς τινῶν ὥρῶν
 ἀπόστασιν, εἰς τὴν παραλίαν, ἔκειτο ἐρριμμένον ἀρχαῖον καὶ μακρὸν
 ὀθωμανικὸν τηλεβόλον, καὶ τῷ ἔδωκε τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ, τοῦ
 μόνου πυροβολικοῦ ὃ ἐδύνατο νὰ ἔχῃ τὴν ἀξίωσιν ὅτι διαθέτει τότε
 ἢ ἐπαναστατικὴ κυβέρνησις.

Χρησιμώτερος βοηθὸς μᾶς ἦλθεν ὁ ἀρχαῖος συμμαθητής μου
 Σκαρλάτος Ῥωσέττης προσενεγκὼν ἑαυτὸν νὰ συνυπηρετήσῃ εἰς τὸ
 γραφεῖον, καὶ περιχαρῶς δεκτὸς γενόμενος διὰ τὴν τότε λειψανδρίαν.
 Ἐπ' εὐφύῃα διακρινόμενος, εἶχε συμπληρώσει ἐν Εὐρώπῃ τὰς γνώ-
 σεις του καθ' ἃς καὶ ὅτε συνεσπουδάζομεν ἱκανῶς ἐμοῦ ὑπερεῖχεν.
 Ἀλλ' ἄπειρος ἐντελῶς ἔτι τότε πάσης ὑπηρεσίας ἐβλάπτετο καὶ
 ὑπ' αὐτῆς τῆς μᾶλλον ὑπερβολικῆς καὶ πῶς νευρικῆς ζωηρότητος
 τοῦ χαρακτῆρός του. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν εἶδομεν τὸν Βούλγαρον
 ὀπλαρχηγὸν Χατζῆ-Χρήστον ἀπὸ τῶν κυβερνητικῶν λιποτακτῆ-
 σαντα πρὸς ἡμᾶς μετὰ τοῦ ἀτάκτου ἱππικοῦ, οὗ εἶχε τὴν διοίκησιν.
 Τοῦτο ἦν συμβὰν λίαν χαρμόσυνον δι' ἡμᾶς διότι τὸ ἱππικὸν προ-
 σέθετε σπουδαίας δυνάμεις εἰς τὴν μερίδα τῶν Συνταγματικῶν.
 Ἀλλ' οἱ ἵπποι, οἵτινες ἐλιποτάκτησαν ἐκ πατριωτισμοῦ, ὡς οἱ
 ἱππεῖς, ἀπήτουν τροφήν· δι' ὃ ὁ Χρηστίδης εἶπε τῷ Ῥωσέττῃ νὰ
 γράψῃ πρὸς τοὺς δημογέροντας Δοβραίνης διαταγὴν λέγουσαν ὅτι,
 ἐπειδὴ τὸ ἱππικὸν τοῦ Χατζηχρήστου συγκείμενον ἐκ τόσων ἵππων
 προσῆλθεν εἰς τὴν Ἐθνικὴν κυβέρνησιν (ὡς τότε αὐτεκαλεῖτο ὑφ'
 ἡμῶν ἢ ἐν Πέρα-Χώρα), προσκαλοῦνται νὰ πέμψωσι τόσα κοιλὰ
 κριθῆς. Ὁ Ῥωσέττης ἔλαβε τὸν κάλαμον. Μεθ' ἡμισείαν ὥραν ὁ
 Χρηστίδης, ὅστις εἰς ἄλλα ἐν τούτοις ἦν ἡσχολημένος, ἐνεθυμήθη

τὴν διαταγὴν, καὶ τὴν ἐζήτησεν εἰς ὑπογραφὴν. Ἄλλ' ὁ κ. Ῥωσέττης δὲν ἦτον ἑτοιμος· ἔγραφε καὶ ἐξήλειφεν, ἤσθμαινεν, ἔτριβε τὸ μέτωπόν του, ἐξέσχιζεν ὅ,τι ἔγραψε, καὶ ἤρχιζε πάλιν. Ὁ Χρηστίδης ἐνίοτε τὸν ὑπέβλεπε διὰ τοῦ ἐνὸς παραβλῶπός του ὀφθαλμοῦ καὶ τὸν ἠρώτα ἂν δὲν ἐτελείωσεν, ὃ ἔτι μάλλον ἐθορύβει τὸν πρωτόπειρον καὶ νευρικῶς ζωηρὸν συνεργάτην μου.

— Ἄ ἀδελφέ! τῷ εἶπε τέλος ὀργίλως ὁ καὶ ἄλλως εὐερέθιστος Χρηστίδης. Τί φιλοσοφίας γράφεις ἐκεῖ; Γράψε, «Μὰς ἦλθαν τόσα ἄλογα, θέλομεν τόσον κριθάρι. Στείλετέ το». Ἐκατάλαβες;

Ἡ ἀπότομος αὕτη ἀποστροφή ἔτι μάλλον ἐπέτεινε τὴν ταραχὴν τοῦ γράφοντος ὅστις, ἄφ' οὗ νέα ἔσθυσε καὶ προσέθηκε ἰδρῶν καὶ φουσῶν, τέλος θριαμβευτικῶς ἀνήγγειλεν, ὅτι ἐτελείωσεν, ὅτι μία λέξις τῷ ἔμενε διὰ νὰ τελειώσῃ, καὶ τὸ ἔγγραφον ὑπογραφέν νὰ δοθῇ εἰς τὸν περιμένοντα ταχυδρόμον. Ἀμα δ' ἔγραψε καὶ τὴν τελευταίαν ταύτην λέξιν μετὰ συγκεκινημένης χαρᾶς, ἤρπασε νὰ τῷ ἐπιρρίψῃ ἄμμον· ἄλλ' ἀντὶ ἄμμου ἐν τῇ σπασμωδικῇ του ὀρμῇ τὴν μελάνην εἶχεν ἄρπάσῃ καὶ περιέχυσεν ἄνωθεν ἕως κάτω τὸ ἔγγραφόν του. Ἡ ἀπελπισία ἦτο τραγικὴ· ἀλλὰ πρὸς αὐτὴν καὶ αὐτὸς ὁ Χρηστίδης ἐκάγχασε καὶ λαβὼν τὸν κάλαμον, ἔγραψε τὸ ἔγγραφον ἐντὸς δύο λεπτῶν, καὶ τὸ ἔδωκεν εἰς τὸν ταχυδρόμον. Καὶ ὅμως μετ' ἀδιαφορίας δὲν ἔβλεπεν ὁ κ. ὑπουργὸς τὸ σχίσμα ἔστω καὶ τοῦ ἐλαχίστου ἀντιγράφου ἀποτυχόντος σχεδίου, διότι, ἐν τῇ πολιορκίᾳ ἦν ὑφιστάμεθα, ἐστερούμεθα μεταξὺ ἄλλων σχεδὸν ἐντελῶς καὶ γραφικῆς ὕλης, καὶ ἡ ὀλίγη ἦν εἶχόμεν ἦν δι' ἡμᾶς πολυτιμοτάτη. Ἡ κυρία Παλάσκα, χήρα τοῦ ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος δολοφονηθέντος στρατηγοῦ Παλάσκα, ζήσασα ἕκτοτε πάντοτε ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς φιλίας καὶ προστασίας τοῦ Κωλέττου, καὶ κατοικοῦσα ἐν Ναυπλίῳ, ὅτε ἐξήρχετο εἰς περίπατον, ἔκρυπτεν εἰς τὰς πτυχὰς τοῦ μανδύου της ὀλίγον χαρτίον, ὀλίγα κονδύλια καὶ εἴτι ἄλλο τῶν πρὸς γραφὴν, καὶ καιροφυλακτοῦσα, τὰ ἐρρίπτέ που ὑπὸ τινὰ τῶν πέριξ βράχων, ἐνθα διὰ νυκτὸς ἐρχόμενος μυστικὸς ταχυδρόμος, τὰ ἐλάμβανεν λάθρα καὶ μὰς τὰ ἔφερεν. Αὕτη λοιπὸν ἦν

λη καὶ μόνη ἡ γραφικὴ ἡμῶν ὕλη, καὶ τὰ σχέδια ἐγράφονεν εἰς ἐξώφυλλα καὶ τὸ λευκὸν μέρος τῶν εἰσερχομένων ἐπιστολῶν· ὥστε ἀσυγχώρητος σπατάλη τοῦ δημοσίου πλούτου ἦν πᾶν τελευτάκιον χάρτου ὃ ματαίως ἐφθείρετο. Ἀλλ' ὁ τότε ἔτι οὕτως ἔχων ἐπὶ τὰ τῆς ὑπηρεσίας κ. Ῥωσέττης ἀνεδείχθη μετέπειτα εἰς τῶν χρησιμωτέρων διοικητικῶν ὑπαλλήλων, εἰς ἀνωτέρας ὑπηρεσίας μετὰ ἀλῶς διακριθεὶς διὰ τῆς ἐξόχου του ἱκανότητος καὶ τοῦ ἀκεραίου του χαρακτῆρος.

Ἐν προσέτι συμβάν, συνεχόμενον μετὰ τῆς ὑπηρεσίας μου, νομίζω οὐχὶ ἀνάξιον ἀφηγήσεως. Ὡς οἱ ἴπποι τοῦ Χατζῆ Χρήστου, οὕτως ἐν γένει πάντες οἱ τὴν ἐπανάστασιν ὑπηρετοῦντες εἶχον ἀνάγκην τροφῆς· ἀλλὰ τὰ χρήματα δὲν ἦσαν ἀφθονώτερα τῆς κριθῆς ἢ τῆς γραφικῆς ὕλης, καὶ ἡ **Κα Παλάσκα** δὲν ἠδύνατο καὶ αὐτὰ νὰ μᾶς στείλῃ ἐκ Ναυπλίου. Ὁ Μαυροκορδάτος εἶχεν ἔλθει κατ' ἀρχὰς εἰς Μέγαρχα, καὶ προσέφερεν ἑαυτὸν μετὰ πάσης αὐταπαρνήσεως νὰ ἐργάζεται εἰς τὸ γραφεῖον ὑπὸ αὐτὸν τὸν Χρηστίδην. Ἀλλὰ τοῦτο καὶ ἀνοίκειον ἐθεωρήθη, ὑπὸ τινων δὲ καὶ οὐχὶ ὅλως ἀκίνδυνον, διότι ἦσαν οἱ μὴ θεωροῦντες εἰλικρινῇ τὴν μετριοπάθειαν αὐτοῦ ταύτην. Διὰ τοῦτο παρεκλήθη νὰ μεταβῇ εἰς Ἀκαρνανίαν, ὅπου ἐξήσκει μεγάλην ἐπιρροήν, ἵνα ὀργανίσῃ ἐκεῖ τὰ τῆς ἐπαναστάσεως. Ἦλθον λοιπὸν πρό τινος εἰς Μέγαρχα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Περαιχώραν ἀπεσταλμένοι τῶν ἐν τῇ Δυτικῇ Ἑλλάδι στρατιωτῶν ἵνα ἀπαιτήσωσι χρηματικὰ χορηγήματα. Τινὲς δὲ φιλύποπτοι ἀπέδιδον τὴν ἀποστολὴν αὐτὴν εἰς τὸν Μαυροκορδάτον ἵνα δυσχεράνῃ τοῦ Κωλέττου τὴν θέσιν. Ὅπως δὴποτε οὗτος ἔκρινεν εὖλογον νὰ μὴ τοὺς ἀπελπίσῃ, καὶ διεβουκόλει αὐτοὺς λέγων νῦν μὲν ὅτι ὁ Κουντουριώτης στέλλει προσεχέστατα μεγάλας ποσότητας ἐξ Ὑδρας, νῦν δὲ ὅτι ἐκ Σύρας περιέμενε χρήματα. Καθ' ἐκάστην πᾶν ἰστίον φαινόμενον εἰς τὴν θάλασσαν, ὅτε ἡ Κυβέρνησις ἦν ἔτι ἐν Μεγάροις, ἀνηγγέλλετο ὡς τὸ χρυσοφόρον ἐκεῖνο, μέχρις οὗ ἠφρανίζετο εἰς ἀντίθετόν τι σημεῖον τοῦ ὀρίζοντος, καὶ μετ' αὐτοῦ καὶ αἱ χρυσαῖ ἐλπίδες ἐπίσης.

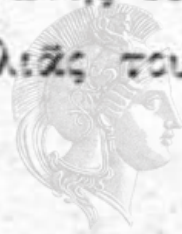

Οὕτως ἔμενον οἱ ἀπεσταλμένοι πρὸ πολλοῦ περιμένοντες, καὶ καθ' ἑκάστην ἔβλεπον ματαιουμένας τὰς προσδοκίας των. Τέλος μίαν ἐσπέραν, ἐν ᾗ ἤμην εἰς τοῦ Κωλέττου, καὶ αὐτὸς εἰς τὴν γωνίαν ἀνακλίντρου καθήμενος, μοὶ ἔδιδε τὰς διαταγὰς του διὰ τῆς νυκτός τὴν ἐργασίαν, τῷ ἀνηγγέλθησαν οἱ ὀπλαρχηγοὶ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος. Ὡς δ' ἔνευσεν, εἰσῆλθον αὐτοί, καὶ ἔστησαν πάντες ἐντὸς τῆς θύρας, σοβαροὶ καὶ κατηφεῖς. Ἐπειτα δέ, λαβόντες ἀγερῶχος τὸν λόγον·

— «Κύριε Κωλέττη, τῷ εἶπον περίπου, ἂν μᾶς ἐκλαμβάνης ὡς παιδιὰ, ἂν νομίζης ὅτι ἡμπορεῖς νὰ μᾶς χλευάζης, ἀπατᾶσαι. Βλέπομεν πολὺ καλὰ ὅτι χρήματα οὔτε ἔρχονται οὔτε θὰ ἔλθουν, καὶ δὲν ἀνεχόμεθα περισσότερον νὰ παιζώμεθα. Ἀναχωροῦμεν, καὶ θὰ εἰπῶμεν εἰς ἐκείνους οἵτινες μᾶς ἔπεμψαν ὅτι ἀπ' ἐδῶ τίποτε δὲν ἔχουν νὰ ἐλπίζωσι, καὶ ὅτι θὰ κάμουν φρόνιμα νὰ συμβιβασθοῦν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Ναυπλίου, καὶ νὰ ὑπάγῃ καθεὶς ὅπου τῷ συμφέρει.. Λέγοντες δὲ ταῦτα, εἶχον τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν ὅπλων των, καὶ ἡ φυσιογνωμία των ἐλάμβανεν ἑκφρασιν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀπειλητικήν. Ἡ θέσις τοῦ Κωλέττου ἦν κρίσιμος, καὶ ἀνησύχουν νὰ ἰδῶ πῶς ἤθελεν ἐξέλθει αὐτῆς. Ἀλλ' ἀταράχως λαβὼν τὸν λόγον·

— «Ναί, παλλικάρια, τοῖς εἶπεν, εἶναι ἀληθὲς ὅ,τι λέγετε· χρήματα δὲν ἔχομεν, οὔτε ἐλπίζω νὰ μᾶς σταλοῦν, ἢ μᾶλλον ἐματαιώθησαν αἱ ἐλπίδες μου. Ἐχετε δίκαιον νὰ ἐπιστρέψῃτε εἰς τὰς πατρίδας σας. Ἄν δὲν δύνασθε ἄλλως νὰ πράξῃτε, ὑποταχθῆτε εἰς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Ναυπλίου. Ἀφήσατέ με· δὲν ἔχω δικαίωμα νὰ δυσαρεστηθῶ διὰ τοῦτο. Ἐγὼ ὅμως χρέος μου θεωρῶ νὰ ἐπιμείνω, καὶ μόνος ἂν ἐγκαταλειφθῶ. Ἄς μὲ συλλάβωσιν, ἄς μὲ φυλακίσωσιν, ἄς μὲ φονεύσωσιν οἱ ἀντίπαλοι. Σεῖς, φροντίσατε διὰ τὴν σωτηρίαν σας· ἐγὼ ἀντὶ παντός κινδύνου θὰ ἐκτελέσω τὸ χρέος μου. Σεῖς φροντίσατε διὰ τὴν σωτηρίαν σας.

Ταῦτα εἶπε μετὰ προσώπου ἀθρύπτου, μετὰ φωνῆς δὲ ἡσύχου, ἀλλὰ βαθείας καὶ συγκεκινημένης. Τῆς προσλαλιᾶς του ταύτης

ὑπῆρξε καταπληκτικὴ ἢ ἐντύπωσις. Οἱ ἐξηγριωμένοι ἐκεῖνοι στρα-
 ῶται, οἱ πρὸ μιᾶς στιγμῆς ἀπειλοῦντες, αἰφνης ἐπὶ τοσοῦτον
 ἀνέμψθησαν, ὥστε προσελθόντες ἐφίλουν τὴν φουστανέλλαν του
 καὶ ὑποδακρύνοντες ἔλεγον ὅτι πᾶσαν θυσίαν, καὶ τὸν θάνατον προ-
 ῶμως δέχονται μᾶλλον παρὰ νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸν ἀρχηγόν των
 καὶ τὸν πατέρα των. Καὶ ἀπῆλθον ταῦτα τὰ αἰσθήματα νὰ μετα-
 ῶσωσι καὶ εἰς τοὺς ἐντολεῖς των. Ποτὲ δὲν εἶδον μείζονα θρίαμ-
 βον ἠθικῆς ἀξιοπρεπείας!

Ἐνίοτε μετὰ μεσημβρίαν, ὅσάκις ἡ ὑπηρεσία μοὶ τὸ ἐπέτρεπε,
 κατέβαινον καὶ ἐγὼ εἰς τὴν μικρὰν κατάφυτον κοιλάδα, ἣτις ἐξε-
 τείνετο εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ χωρίου, καὶ ἐνθα πάντες οἱ ἐπίσημοι
 πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοί, οἱ τότε ἐν Περαιχώρα ἐπιδημοῦντες,
 διέτριβον τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας, συζητοῦντες τὴν μικρὰν καὶ
 μεγάλην πολιτικὴν, ἀνασπῶντες ἄγρια χόρτα διὰ τὸ δεῖπνόν των,
 ἢ λεηλατοῦντες τὰς ἀμυγδαλάς, ὧν ὑπῆρχεν ὠραῖον ἄλλος ἐκεῖ,
 φέρον ἥδη τοὺς ἄωρους, ἀλλὰ καλοὺς εἰς βρῶσιν καρπούς του, κα-
 λοὺς τοῦλάχιστον δι' ἡμᾶς τοὺς μεγάλην μὴ ἔχοντας ἐκλογὴν.

Ἐκεῖ περιδιαβάζων μίαν ἡμέραν μετὰ τοῦ στενοῦ φίλου τοῦ
 Ὑψηλάντου, τοῦ φιλέλληνος στρατηγοῦ Γραλλιάρ (Graillard),
 οὐ μὲ ἔτερπεν ἡ εὐφυΐα, καὶ μ' ἐδίδασκον αἱ ποικίλαι γνώσεις καὶ
 αἱ πρωτότυποι ιδέαι, ἔφθασα μετ' αὐτοῦ μέχρι τοῦ πέρατος τῆς
 κοιλάδος, ὅθεν κοίλη καὶ ἀπότομος ὁδὸς διὰ τῶν κρημνῶν τοῦ
 ὄρους ἐλισσομένη φέρει μετὰ μακρὰν κάθοδον εἰς τὸ πεδῖον τοῦ
 Κορινθιακοῦ Ἰσθμοῦ. Ἐκεῖ διεκρίναμεν ἑφιππον προσερχόμενον
 ἄνδρα εὐρωπαϊκὴν φέροντα ἐνδυμασίαν, ἣτις ἦν τότε ἐξαίρεσις,
 καὶ ὑπὸ συνοδείας παρακολουθούμενον. Ἡ περιέργεια ἡμῶν ἐκινήθη,
 τίς ἄρα νὰ ἦν ὁ προσερχόμενος ξένος, διότι καὶ διὰ τὴν μόνωσιν
 ἡμῶν καὶ διὰ τὸ ἐπίσημον τῶν περιστάσεων, πᾶν καὶ τὸ ἐλάχιστον
 εἶχε δι' ἡμᾶς σπουδαιότητα. Ὅτε δ' οἱ ὁδοιπόροι ἐπλησίασαν, ὦ
 τῆς ἐκπλήξεως καὶ ὦ τῆς χαρᾶς μου! ἐν τῷ ἡγουμένῳ αὐτῶν
 ἀνεγνώρισα . . . τὸν Θεῖρσιον! Ἀνέλπιστον δὲ καὶ εὐχάριστον ἦν
 καὶ δι' ἐκεῖνον ν' ἀπαντήσῃ ἐμὲ πρῶτον εἰς τὸ μέρος τοῦτο, δι' ὃ

καὶ ἀποβάς τοῦ ἵππου συνεβάδισε μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν Περαιχώραν.

Καθ' ὁδὸν δὲ μοι ἔλεγεν ὅτι ἀξιοθρήνητον καὶ ἀπαίσιον θέαμα ἦν τὸ τῆς Ἑλλάδος σπαραττομένης εἰς ἐμφύλια κόμματα καὶ ἀλληλομαχούσης, καὶ οἱ Ἕλληνες ὅτι κινδυνεύουσι ν' ἀπολέσωσι τὴν ὑπόληψιν τῆς Εὐρώπης ὥς ικανοὶ νὰ ζήσωσιν ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ ἣν ἡρωϊκῶς κατέκτησαν. «Προσέξατε, μοι εἶπε, μὴ ἡ Εὐρώπη εἰπῇ πάλιν περὶ ὑμῶν ὅ,τι εἰς ἀρχαῖος αὐτοκράτωρ τῆς Ῥώμης εἶχεν εἰπεῖν: «Τοὺς Ἕλληνας ἀπομεμαθηκέναι τὴν ἐλευθερίαν». Μοι προσέθηκε δ' ὅτι, ἀπὸ τοιούτων φόβων ὁρμώμενος, ἦλθε νὰ προτρέψῃ τὸν Κωλέττην νὰ διαλύσῃ τὸν περὶ αὐτὸν συνηγμένον στρατόν, νὰ συνδιαλλαγῇ μετὰ τοῦ Αὐγουστίνου, καὶ οὕτως ἐν σώφρονι εἰρήνῃ καὶ ὁμολοίᾳ νὰ περιμείνωσιν οἱ Ἕλληνες τὰς περὶ αὐτῶν ἀποφάσεις τῆς διπλωματίας, αἵτινες τόσῳ εὐμενέστεραι θὰ ἦσαν ὅσῳ τῆς Ἑλλάδος ἡ διαγωγὴ θὰ ἦν μᾶλλον ἀξία ἐπαίνου. Ἦρχετο δὲ συγχρόνως καὶ ν' ἀναγγεῖλῃ ὅτι ἐὰν ἐσωφρόνουν, ἠδύναντο νὰ ἐλπίσωσι τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ σχεδίου τοῦ τοῦ νὰ δώσῃ ὁ Βασιλεὺς τῆς Βυβαρίας, ὁ φιλελληνικώτατος ἐκεῖνος μονάρχης τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ υἱόν, τὸν Ὁθωνα, ὡς Βασιλέα τοῦ νέου κράτους.

Μετ' ἀφράτου ἀγαλλιάσεως ἤκουσα τὴν ἀγγελίαν ταύτην ἐγὼ ὁ ἐν Βυβαρίᾳ τραφεὶς, καὶ γνωρίσας τὰ ἐνθουσιώδη ὑπὲρ Ἑλλάδος αἰσθήματα τοῦ ποιητοῦ Βασιλέως, ὡς καὶ τὸ χρηστὸν καὶ ἡμερον ἦθος τοῦ ἐν ταῖς αὐταῖς ιδέαις τραφέντος ἡγεμονόπαιδος. Οὐχ ἥττον ὁμῶς εἶπον τῷ Θεισίῳ ὅτι, καθ' ὅσον ἐγνώριζόν τὴν τότε κατὰστασιν τῶν πραγμάτων καὶ τὴν τῶν πνευμάτων διάθεσιν, μοι ἐφαίνετο δυσχερέστατον, ἢ μᾶλλον ἀδύνατον, νὰ διαλυθῇ ἄπρακτος ὁ συνταγματικὸς στρατός, διότι καὶ ἂν θελήσῃ τοῦτο, δὲν πιστεύω νὰ τὸ κατορθώσῃ αὐτὸς ὁ Κωλέττης, αὐτῇ δ' ἡ εἵδησις τῆς πιθανῆς ἐκλογῆς ἡγεμόνος ὅτι ἔσται νέος λόγος ἵνα μὴ θέλωσιν οἱ ἀντίπαλοι τῶν λεγομένων Κυβερνητικῶν ν' ἀφῇσωσι τοῦτοις τὸ πλεονέκτημα τοῦ νὰ παραδώσωσι τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν ὀριστικὴν αὐτῆς Κυβέρνησιν, καὶ ὅτι τέλος οἱ Συνταγματικοὶ θέ-

ουσι νὰ εὕρη ὅστις δῆποτε ἐκλεχθῇ ἡγεμῶν τὴν Ἑλλάδα πεπρω-
μισμένην ἤδη διὰ θεσμῶν ἐλευθέρων.

Ὁ Θείρσιος ὁμῶς, ἐλπίζων ὅτι ἀπατῶμαι, ἐρρόνει ὅτι ἅμα
βλεπε τὸν Κωλέττην καὶ ἐπεκαλεῖτο τὴν σύνεσιν καὶ τὸν πα-
τριωτισμὸν αὐτοῦ, ἤθελε τὸν πείσει εἰς τὸ νὰ παύσῃ τὴν ἐμφύ-
λιον ῥῆξιν. Ὁδηγήσας ἐπομένως αὐτόν, τὸν παρουσίασα εἰς τὸν
Κωλέττην, ὃν πρὶν δὲν ἐγνώριζεν, ὡς εἰς τὴν Σάμον ἀπόντα, καὶ
μετ' ἐκεῖνον εἰς τὸν Χρηστίδην, καὶ ἀποσυρθεὶς ἀφῆκα τοὺς τρεῖς
μόνους κεκλεισμένους εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ Κωλέττου. Ἡ συνέντευ-
ξις ὑπῆρξε μακροτάτη. Καθ' ὅλην δ' αὐτῆς τὴν διάρκειαν οἱ ἀργοὶ
πολιτικοὶ τῆς Περαιχώρας ἦσαν εἰς μεγάλην κίνησιν, ἐν πυρετώδει
περιεργείᾳ ἄνω καὶ κάτω συστρεφόμενοι ὑπὸ τὰ παράθυρα τοῦ
Κωλέττου, διότι πρὸ πολλοῦ εἶχε διαδοθῇ ὅτι ὁ Ὅθων ἐξελέγετο
Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὁ Θείρσιος ἐνομιζέτο διδάσκαλος αὐτοῦ.

Τέλος μετὰ δῖωρον συνδιάλεξιν ἐξῆλθεν ὁ Θείρσιος, καὶ λαβὼν
με κατ' ἰδίαν, μοὶ εἶπεν ὅτι εἶχον δίκαιον. Ὁ Κωλέττης τῷ
διεβεβαίωσεν ὅτι ὁ τόπος ἦν εἰς μέγαν βαθμὸν ἡρεθισμένος κατὰ
τοῦ Αὐγουστίνου, καὶ ὅτι αὐτὸς οὐδεμίαν εἶχε δύναμιν ἵνα κατευ-
νάσῃ τὸ δημόσιον αἶσθημα· ὅτι δὲ προκειμένου περὶ ἐκλογῆς ἡγε-
μόνος, ἡ σύμπνοια ἐστὶ βεβαίως ὑπὲρ ποτε προητή, ὥστε ὁ νέος
ἀρχηγὸς τοῦ κράτους νὰ μὴ εὕρη δύο στρατόπεδα, τὸ τῶν ἐκλε-
κτῶν καὶ τὸ τῶν ἀποβλήτων, ὅπερ θὰ ἦν ἀδύνατον διαρκούσης τῆς
Κυβερνήσεως τοῦ Καποδιστρίου, ἡτις ἦν κομματικὴ τότε καὶ ἀπο-
κλειστικὴ, ἐν ᾧ ἡ ὑπερίσχυσις τῶν συνταγματικῶν θὰ ἦν τὸ σύν-
θημα αὐτῆς τῆς ἐφετῆς τῶν κομμάτων ἐνώσεως καὶ τῆς γενικῆς
συνδιαλλαγῆς· ἄλλως τε δὲ καὶ ὅτι οἱ συνταγματικοὶ λεγόμενοι
στρατιῶται, εἰς ἑξ̄ χιλιάδας ἤδη ἀριθμούμενοι, καὶ πρὸ καιροῦ
οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον μισθὸν λαβόντες, ἂν διαλυόμενοι ἀπεπέμποντο
χωρὶς τακτικὴν κυβέρνησιν ν' ἀντιληφθῇ αὐτῶν καὶ νὰ τοὺς περι-
θάλῃ, θ' ἀπέθνησκον τῆς πείνης καὶ θὰ ἠναγκάζοντο νὰ ἐπιδο-
θῶσιν εἰς ληστείαν ἢ εἰς καταπίεσιν τοῦ λαοῦ. Ἡ πτώσις τοῦ
Αὐγουστίνου, τῷ εἶπε τέλος, δύναται μόνῃ νὰ ἐπιπεδῶσῃ τὴν

ὁδὸν εἰς τὸν νέον ἡγεμόνα, καὶ παραδῶση αὐτῷ τὴν Ἑλλάδα ἡνωμένην καὶ ἀστασίαστον.

Ταῦτα ἔπεισαν τὸν Θείρσιον καὶ συνεκίνησαν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τὴν ἐνάρετον καὶ φιλελληνικωτάτην καρδίαν αὐτοῦ, ὥστε αὐθημερὸν ἔγραψεν εἰς Σύρον νᾶ τῷ σταλῇ πᾶσα ἡ πίστις ἣν εἶχεν ἐκεῖ ἀνοικτὴν παρὰ τινι τῶν τραπεζιτῶν, καὶ τὸ πλεῖστον αὐτῆς, ἀποτελοῦν οὐ μικρὰν ποσότητα, ἐδάνεισεν, ἥ ὡς εἶχον τὰ πράγματα τότε, σχεδὸν ἐχάρισεν, εἰς τὴν συνταγματικὴν Κυβέρνησιν, ἵνα ἐξοικονομήσῃ τὰς ἀνάγκας τῶν στρατιωτῶν, καὶ προλάβῃ τὸν κίνδυνον ἀταξιῶν, αἵτινες θὰ προσέτριβον μομφὴν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα. Τοιοῦτος ἦν ὁ θερμὸς οὗτος καὶ σοφὸς τῆς Ἑλλάδος φίλος.

Εἶδε δὲ μετὰ χαρᾶς ὅτι παρὰ τοῖς ἐν Περαιῶρα ἐπεκράτει τάξις καὶ πειθαρχία, ἀπ' ἐναντίας τῶν συκοφαντιῶν ἃς εἶχεν ἀκούσει ἐν Ναυπλίῳ, ἐνθα οἱ περὶ τὴν κυβέρνησιν περιέγραφον αὐτοὺς ὡς ληστῶν ὄμιλον. Εἰς τὴν οἰκίαν δ' ἣτις τῷ ἐδόθη ὡς κατάλυμα συνέρρευσαν, ὀλίγον ἄφ' οὗ ἐξῆλθεν ἀπὸ τῆς τοῦ Κωλέττου, πάντες οἱ ἐπίσημοι ἢ ἐαυτοὺς θεωροῦντες ὡς τοιούτους, ἵνα γνωρίσωσι τὸν διδάσκαλον τοῦ μέλλοντος Βασιλέως, ἢ, οἱ πλεῖστοι, ἵνα γίνωσι γνωστοὶ εἰς αὐτόν. Ἡμὴν δὲ παρὼν εἰς τὴν συνδιάλεξιν ἐκείνην, καὶ ἐθαύμαζον τοῦ ἀνδρός τὴν σοφὴν φρένα καὶ τὴν ἐκφρασιν τῆς διακαοῦς πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀγάπης του. Ἐν ᾧ δ' ὠμίλει, ἀκούσας εἰς τὸ ὑπόγειον κλῶσσαν κακκαρίζουσιν, ἐμειδίασε χαριέντως ὁ γέρων, καὶ «ἰδοὺ, εἶπεν, ἡ εὐγλωττοτέρα συνηγορία ἦν ἤκουσα περὶ τῆς παρὰ τοῖς Συνταγματικοῖς τάξεως καὶ πειθαρχίας.» Τὴν ὑπὸ πάντων ἐπικροτηθεῖσαν καὶ περιλαληθεῖσαν εὐφρολογίαν ταύτην δεινῶς μετὰ καιρὸν διέστρεψεν ὁ Χρηστίδης, ψευδῶς, περιαιτολόγως καὶ μετὰ λήθης πάσης ἠθικῆς ἀξιοπρεπείας διηγηθεὶς εἰς τὸν μετὰ καιρὸν ἐπισκεψάμενον τὴν Ἑλλάδα πρίγκηπα Πύκλερ Μωσκά: ὅτι αὐτὸς ὁ Χρηστίδης διέταξε παιδίον νᾶ φωνάζωσιν ὅτι πωλοῦσιν αὐτὰ ὑπὸ τὰ παράθυρα τοῦ Θειρσίου, ἵνα ἀπατήσῃ αὐτόν ὡς πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν μέσῳ τῶν στρα-

ευμάτων ἀσφάλειαν. Ὁ δὲ πρίγκηψ ἀνέκδοτα θηρεύων ἵνα κομίσῃ τὴν περιγραφὴν τῆς ὁδοιπορίας του κατέπειε καὶ τὸ τοῦ Χρηστίδου ἀβασανίστως, καὶ μὴ ἐκτιμήσας ὅτι καὶ ἀληθὲς ἂν τὸν ἦτο, θὰ ἔφερεν αἰσχύνην εἰς τὸν ἀπατεῶνα μᾶλλον ἢ εἰς τὸν Θεῖρσιον. Οὗτος δὲ ἀπήντησε μετὰ ταῦτα διὰ φυλλαδίου οὐχὶ λίαν μακαρίστου διὰ τὸν Χρηστίδην. Ὅτε δὲ μετὰ τινὰ ἔτη ἦλθε πάλιν νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἑλλάδα βασιλευσμένην, ἐπροσπάθησα ἐγὼ νὰ ἐπιφέρω συνδιαλλαγὴν, καὶ καθ' ἣν στιγμὴν ἔμελλε νὰ ἔλθῃ ὁ Θεῖρσιος εἰς τὴν οἰκίαν μου, προσεκάλεσα καὶ τὸν Χρηστίδην, ἵνα εὕρῃ ἀφορμὴν νὰ τῷ δώσῃ τινὰς φιλικὰς ἐξηγήσεις· ἀλλὰ φαίνεται ὅτι συναισθανθεὶς τότε πόσον ἄτοπος καὶ ἀδικαιολόγητος ἦν ἡ διαγωγὴ του, ἦλθε μὲν ἀλλ' ἠδέσθη ὅπως ὅποτε ν' ἀναφέρῃ τὸ σκανδαλῶδες ἐκεῖνο ἐπεισόδιον, καὶ ἡ συνέντευξις παρῆλθεν ἄνευ ἀποτελέσματος.

Εἰς τὸν ἀνάξιον ὅμως τοῦτον μῦθον ὑπῆρξεν ὡς φαίνεται καὶ ἄλλη τις βάσις πλὴν τοῦ ἐν Πέρα-Χώρα ἀστεϊσμοῦ τοῦ Θεῖρσιου, ὅτι ὅτε μετὰ τινὰς ἡμέρας αὐτός, ἵνα γνωρίσῃ τὸ πνεῦμα πάντων τῶν μετεχόντων τῆς συνταγματικῆς συστάσεως, καὶ τὴν κατὰστασιν αὐτῶν, συναπῆλθε μετὰ τοῦ Κωλέττου καὶ τοῦ Χρηστίδου εἰς Μέγαρχα, ὅπου καὶ ἐγὼ τοὺς παρηκολούθησα, ὁ Χρηστίδης, ὡς ἤκουσα, διέταξε νὰ καταβῶσιν οἱ τῶν πέριξ ποιμένες μετὰ τῶν ποιμνίων αὐτῶν πρὸς τὴν ὁδὸν δι' ἧς διηρχόμεθα, ἵνα ἰδὼν πεισθῇ ὁ Θεῖρσιος ὅτι ἡ χώρα δὲν εἶχεν ἐρημωθῇ, οὐδ' ἦν εἰς διαρπαγὴν παραδεδομένη, ὡς διεδίδετο.

Ἡ ὁδοιπορία αὕτη εἰς Μέγαρχα ἦν δι' ἐμὲ λίαν εὐάρεστος, διότι ἔππευον συνήθως πλησίον τοῦ Θεῖρσιου, συντάττοντος καὶ ἀναπτύσσοντός μοι καθ' ὅλον τὸ διάστημα σχέδιον φιλελευθέρου πολιτεύματος καθ' ὃ ἐφρόνει ὅτι ὁ μέλλων ἡγεμὼν, ἢ μᾶλλον Βασιλεὺς, ὡς ἦδη τότε διεδίδετο, ὤφειλε νὰ κυβερνήσῃ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἡ μακρὰ τῶν ἰδεῶν του συζήτησις μοὶ ἦν διασκεδαστικωτάτη. Καὶ ὑπ' ἀρχαιολογικὴν δ' ἐποψίν μοι ἦν ἡ συνοδοιπορία πολύτιμος, διότι

ἐμάνθανον παρ' αὐτοῦ πλεῖστα ἃ ἠγνόουν τῆς ἱστορίας καὶ τῆς τοπογραφίας, καὶ ἐδιδασκόμεν ὡς πρέπει νὰ σπουδάζω τὴν Ἑλλάδα περιηγούμενος. Περὶ τὸ Μάξι, ἐπὶ τοῦ μεγάλου Ἰσθμοῦ, παρεκβὰς τῆς ὁδοῦ μετ' ἐμοῦ, εἰσῆλθεν εἰς πυκνὴν λόχμην, καὶ εἰς τὸ μέσον αὐτῆς εὗρεν ἐρείπιον ἀρχαίου οἰκοδομήματος, εἶδους πύργου τῆς καλῆς ἐποχῆς, καὶ μοὶ τὸ ἔδειξε λέγων ὅτι οἱ ἀρχαιολόγοι ἔχουσιν *une seconde vue* ἐν' ἀνακαλύπτωσιν ἀρχαιότητος ἐκεῖ ὅπου ἄλλοι οὐδὲ τὰς ὑποπτεύουσιν.

Ἐν Μεγάροις, ἡ γενομένη ὑποδοχὴ εἰς τὸν « Διδάσκαλον τοῦ Βασιλέως » ἦν θριαμβευτική. Οἱ στρατιῶται κατὰ στίφη ἐξῆλθον εἰς προὔπαντησιν, ἔχοντες ἐπὶ τῶν σημαιῶν των, ὑπὸ τὴν Ἀθηναῖν, ἣτις ἦν τὸ συνταγματικὸν σύμβολον, ἐπιγεγραμμένας τὰς λέξεις : « Ζήτω τὸ σύνταγμα ! Ζήτω ὁ Ὅθων, βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος ! » Καὶ διὰ θαλῶν δὲ καὶ στεφάνων ἦσαν κεκοσμημένοι αἱ οἰκίαι τοῦ Θειρσίου, τοῦ Κωλέττου καὶ τῶν κυριωτέρων ἀρχηγῶν.

Μείνας δ' ἐν Μεγάροις ὁ Θείρσιος ὅσον τῷ ἐχρειάζετο ὅπως πεισθῇ ὅτι οἱ ἐν τῷ συνταγματικῷ στρατοπέδῳ, οἱ πλεῖστοι τῶν πολιτικῶς καὶ στρατιωτικῶς διακεκριμένων Ἑλλήνων, ἦσαν πάντες φιλοβασιλεῖς, ἀλλὰ καὶ ἐπεθύμουν, ὡς ὁ ἴδιος ἤθελε, συνταγματικῶς συγκεκριασμένην τὴν Βασιλείαν, καὶ περιμείνας καὶ λαβὼν ἐκεῖ τὰ ἐκ Σύρου χρήματά του, ὧν τὰ πλεῖστα ἔδωκε τῷ Κωλέττῳ ὡς ἄτοκον δάνειον, οὐδὲν ἕτερον λαβὼν ἢ χρεωστικὸν ὁμολογὸν τῆς σχεδὸν κατ' ὄνομα μόνον ὑφισταμένης συνταγματικῆς κυβερνήσεως, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ναύπλιον, ἐλπίζων νὰ κατορθώσῃ παρὰ τῷ Αὐγουστίνῳ ὅ,τι δὲν ἐπέτυχε παρὰ τοῖς Συνταγματικοῖς. Ἀφ' ὧν εἰς τὴν τῶν ἀντιπάλων μερίδων συγχώνευσιν πρὸς σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ πρὸς κατάλληλον τῆς βασιλείας ὑποδοχὴν, ἀνέφικτον δ' αὐτὴν θεωρῶν τούντεῦθεν ἐν ὅσῳ διέμενεν ἐν Ναυπλίῳ ἡ ἀποκλειστικὴ καὶ τοῖς ἀντιφρονοῦσιν οὐδεμίαν ἐγγύησιν παρέχουσα τοῦ Αὐγουστίνου κυβέρνησις, συνέλαβε τὸν σκοπὸν, ἐλθὼν πρὸς αὐτόν, καὶ τὴν σύμπραξιν τῶν ξένων πρέσβεων προσέτι ἐπικαλούμενος, νὰ τὸν προτρέψῃ νὰ παραιτηθῇ οἰκαιοθελῶς ἐξουσίας ἣτις

γίνετο πρόσκομμα εἰς τὰ ὑπέρτατα συμφέροντα τῆς πατρίδος του. Τὸ κατ' ἐμὲ τῷ παρετήρησα μὲν ὅτι σχεδὸν βεβαίαν ἐθεώρουν τῆς προτάσεώς του τὴν ἀποτυχίαν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπέμενεν ἐλπίζων, καὶ μοὶ ἐπρότεινε νὰ τὸν συνοδεύσω εἰς Ναύπλιον ἵνα παρευρεθῶ καὶ αὐτῶς καὶ τὸν συνδράμῳ ὅπως δῆποτε εἰς τὰς διαπραγματεύσεις του, ἄνευ μὲν καὶ τῆς ἐλαχίστης πεποιθήσεως, ἀλλὰ πρὸς χάριν του, συγκατένευσα. Ὑπесχέθη δὲ καὶ ὁ Κωλέττης ν' ἀναβάλῃ πᾶν κίνημα εἰσβολῆς τῶν Συνταγματικῶν μέχρις οὗ ὁ Θεῖσιος, ἂν ᾔθελεν ἰδεῖ ματαιουμένας τὰς ἐλπίδας του, τῷ γράψῃ ὅτι δὲν τὸν ἀποτρέπει πλέον τοῦ νὰ εἰσβάλῃ. Συνεφωνήθη δ' ὅτι τὴν ἐννοίαν ταύτην θέλει ἔχει ἡ ἐπιστολή, εἰς ἃρχηται ἀπὸ τοῦ γράμματος Κ.

Ἀπήλθομεν λοιπὸν ἑφιπποι, ὁ Θεῖσιος μετὰ τοῦ ὑπηρέτου του καὶ ἐγώ, καὶ τὴν πρώτην νύκτα κατελύσαμεν εἰς τὸ αὐτὸ φυλακεῖον τὸ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Γερανίου, ὅπου πρό τιнос καιροῦ εἵχομεν συναπαντηθῇ. Τῇ δ' ἐπαύριον, μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, ἐξηκολουθήσαμεν τὴν ὁδοιπορίαν, καταβάιντες τὴν πλευρὰν τοῦ ὄρους τὴν παρατείνουσιν τὸν Σαρωνικὸν κόλπον, μέχρι τοῦ Ἴσθμοῦ. Ὅτε δ' ἐφθάσαμεν εἰς τὴν ἐπίπεδον, νεάζων τὸν χαρακτῆρα ὁ Θεῖσιος, καὶ ἀνυπόμονος, ᾔθελε νὰ προελάσῃ, καὶ με προέτρεψε νὰ κτυπήσω τὸν ἵππον μου ἵνα φθάσωμεν ἀπὸ ῥυτῆρος εἰς Κόρινθον. Ἀλλ' ὁ ἵππος μου, ἀσυνήθης, ὡς φαίνεται, ὦν εἰς τὴν ὄρεοβασίαν, ἤρχισε χωλαίνων μετὰ τὴν μακρὰν κατάβασιν, καὶ οὐδόλως ἐπείθετο νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν ἡμετέραν ἀνυπομονησίαν. Τότε μοὶ ἐπρότεινεν ὁ Θεῖσιος ν' ἀλλάξω αὐτὸν πρὸς τὸν τοῦ ὑπηρέτου του, ὅστις δὲν ἐβλαπτεν καὶ ἂν ἐφθανε κατόπιν ἡμῶν. Καὶ ὁ μὲν ὑπηρέτης ἦν ὁ Δημ. Βρυζάκης, ὅστις μετὰ ταῦτα, παρακολουθήσας τὸν κύριόν του εἰς Μόναχον, ἐσπούδασεν ἐκεῖ τὴν ζωγραφικὴν, καὶ ἀνεδείχθη καλλιτέχνης διακεκριμένος. Ὁ δ' ἵππος αὐτοῦ ἦν τοῦλάχιστον ἀρτίπους καὶ γοργότερος τοῦ ἐμοῦ, καίτοι ἔχων πρόσθετον βάρος, διπλὴν πῆραν φέρουσιν εἰς δίστηλα τὸ μέρος τῶν χρημάτων ὃ ὁ Θεῖσιος διετήρησεν εἰς ἰδίαν χρῆσιν

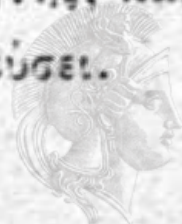
ἐξ ὧσων εἶχε φέρει ἐκ Σύρου, ἅφ' οὗ τὰ ἐπίλοιπα ἔδωκεν εἰς τοὺς συνταγματικούς.

Τούτου λοιπὸν ἐπιβάς, συνεκάλπαζον μετὰ τοῦ σοφοῦ συνοδοιπόρου μου, καὶ τὸν Βρυζάκην πρὸ πολλοῦ ἀφήσαμεν τόσον ὀπίσω ὥστε οὐδ' ἐφαίνετο πλέον. Ἀλλ' ἅφ' οὗ ἐφ' ἱκανὸν προῦχωρήσαμεν, ἰδὼν ἐγὼ ὅτι ἐν τῇ ὁρμῇ τῆς ἵππασίας ἐξέρρει τῷ Θειρσίῳ ἀπὸ τοῦ ἐφιππίου τοῦ ἢ ὑδραϊκῇ χλαίνα ἢ καππότα τοῦ ἐξ ἐρίου, τῷ ἐφώναζα πολλάκις ἐπανειλημμένως νὰ σταθῇ, ἀλλὰ μάτην! Μετὰ νεανικῆς χαρᾶς διατρέχων ὡς ὑπόπτερος τὸ εὐρὺ πεδῖον, οὐδὲ μὲ ἤκουεν, οὐδ' ἠσθάνετο τί τῷ συνέβαινεν. Τὸ ἐπανωφόριόν τοῦ ἔπεσε κατὰ γῆς, καὶ ἐκεῖνος ἐξηκολούθει, τρώγων τὸν δρόμον. Τότε ἀνεχαίτισα ἐγὼ τὸν ἐμὸν ἵππον, κατέβην, ἔλαβον τὴν χλαίναν, τὴν ἔρριψα εἰς τὸ ἐφιππίον μου, καὶ ἀναβάς ἔτρεξα ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ. Ἀλλ' ἐκεῖνος εἶχε τόσον μακρυνθῇ, ὥστε μόλις τὴν κόνιν τοῦ ἀκόμῃ ἑβλεπον.

Μόνος δὲ μείνας, εἶδον ἐμπρὸς μου πρὸς τὰ δεξιὰ, εἰς τινα ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ μικρὸν πεδινὸν ὀχύρωμα τῶν κυβερνητικῶν, καὶ φρουρὸν αὐτοῦ ἐνοπλὸν ἰστάμενον παρὰ τὴν ὁδὸν ἣν ἐβάδιζον, καὶ συνοῖδα πόσον ὀλίγον ἀσφαλῆς ἦν ἡ θέσις μου, μόνου, ἐρχομένου ἀπ' ἐχθρικοῦ στρατοπέδου, καὶ ἔχοντος, βαρύνουσιν τὸ ἐφιππίον καὶ τὴν συνείδησίν μου, τὴν ἀργυροφόρον ἐκείνην πῆραν, εὐπρόσδεκτον καὶ πρόχειρον λάφυρον εἰς τὸν στρατιώτην, ὅστις, ἐὰν μ' ἐφόνευε καὶ μ' ἐσύλει, καὶ ἀνεξέλεγκτος θά ἔμενε, καὶ σχεδὸν θά ἦν ἐν τῷ δικαίῳ τοῦ, διότι ἀντάρτην θά ἐφόνευε καὶ ἐσύλει. Ταῦτα ἀναλογιζόμενος, ἔπληττον τὸν ἵππον ἵνα παρέλθω τὸ κινδυνῶδες ἐκεῖνο σημεῖον, ὅτε, μόλις φθάνω πλησίον τοῦ στρατιώτου, καί, κατὰ παράδοξον συγκυρίαν, ἀκριβῶς ἐμπρὸς αὐτοῦ, θραύεται τὸ λωρίον τοῦ ἐφιππίου μου, τὸ ἐφιππίον στρέφεται, καὶ πίπτω κατὰ γῆς ἐγὼ μεθ' ὧν τῶν ἐπ' αὐτοῦ· ὁ δ' ἵππος μου, ὡς συνεννοούμενος μετὰ τοῦ ἐνεδρεύοντός με, ἵσταται ἐνώπιόν μου ἀκίνητος.

Οὕτω λοιπὸν ἐξέλιπε καὶ ἡ ἐλαχίστη ἐλπίς τῆς ἐκφυγῆς διὰ τῆς ταχυπορίας τοῦ ἵππου μου, καὶ οὐδ' ἀμφισβολία μοι ἐπετρέ-

πετο ὅτι εἶχε σημάνει ἡ τελευταία στιγμή μου. Νὰ μεταχειρισθῶ
 εἰς ἄμυναν κατὰ τοῦ βαρέως ὀπλισμένου φρουροῦ τὸ μόνον λείψα-
 νον τῆς ἀρχαίας Βαυαρικῆς στολῆς μου, τὸ ξίφος μου ὃ ἔφερον,
 καὶ ἐκεῖνο δ' οὐχὶ εἰς ἀκμὴν τεθιγμένον οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον ἦν
 δυνατόν. Ἄλλως τε εἰς διακοσίων περίπου βημάτων ἀπόστασιν ἦν
 τὸ χαράκωμα, ἀφ' οὗ εἰς πρώτην ῥῆξιν θὰ ἔφθανον ἐν ἀκαρεῖ βοήθοι
 εἰς τὸν φονέα μου. Ἡ ἐπικρεμαμένη μοι τύχη ἀμφιβολίαν δὲν ἐπε-
 δέχετο. Μόλις δ' ἔπεσα καὶ προσελθὼν ὁ στρατιώτης, μὲ ἠρώτησε
 τί μοι συμβαίνει καὶ μοι προσέφερε τὴν ἐπικίνδυνόν του ἐπικουρίαν.
 Καίτοι δ' εὐχαριστοῦντος καὶ ἀρνουμένου, ἵνα μὴ τὸν ἐνοχλήσω,
 ἔδωκεν ὁμῶς ἐμπείρως τὸ λωρίον, διηυθέτησε τὸ ἐφίππιον, καὶ μὲ
 ἠρώτησεν ἂν ἤμην μετὰ τοῦ **Φράγκου** ἐκείνου ὅστις πρὸ ὀλίγου
 εἶχε διέλθει τρέχων. Τῷ ἀπήντησα δὲ καταφατικῶς, καίτοι ἀγνοῶν
 ἂν ἡ ἀπάντησίς μου ἠῤῥξανε ἢ ἐλάττου τὸν κίνδυνον. Μετὰ ταῦτα
 δέ, ἂν καὶ ἐγὼ ἐπέμενον ὅτι τὰ ἐπίλοιπα θέλω πράξει μόνος; ἔλαβε
 τὴν καππόταν καὶ τὴν ἔρριψεν ἐπὶ τὸ ἐφίππιον, καὶ μετὰ τὴν
 καππόταν ἔλαβε . . . τὴν ἀργυροῦχον πήραν, καὶ τὴν ἐκίνησεν εἰς
 τὰς χεῖράς του, ὡς σταθμίζων αὐτήν. «**Ἄ γεμάτη τάλληρα**», μοι
 εἶπε. — «**Ναί**, τῷ ἀπεκρίθην, εἶναι τοῦ **Φράγκου** ἐκείνου», καὶ
 δι' ἄκρου τοῦ ὀφθαλμοῦ ἔβλεπον τὴν χεῖρά του, ἂν δὲν ἐφέρετο
 πρὸς τὸ πιστόλιον ἢ τὸ ξίφος του. Ἄλλ' αὐτὸς ἔθεσε καὶ τὴν πῆ-
 ραν, καὶ τὴν ἐστερέωσεν ἐπὶ τοῦ ἐφιππίου, καὶ μετὰ τοῦτο ἠθέλησε
 νὰ μὲ βοηθήσῃ ν' ἀναβῶ. Τοῦτο ἐθεώρησα ὡς περιττὴν ὑπερβολὴν
 φιλοφροσύνης μὴ ἀμφιβάλλων ὅτι ἡ χεὶρ ἥτις θὰ μ' ἐλάμβανεν ὑπὸ
 μάλης θὰ εἶχε κεκρυμμένην τὴν μάχαιραν. Ἄλλ' οὐδαμῶς! Τῇ
 φιλικῇ συνδρομῇ του ἀνεπήδησα εἰς τὸν ἵππον, καὶ ἀφ' οὗ μοι
 ἠὺχθήθη κατευόδιον, καλπάζων ἠκολούθησα τὸν Θεῖρσιον, συγκεκι-
 νημένος καὶ ἀναλογιζόμενος ὅτι τοιαύτη διαγωγὴ θὰ ἐτίμα καὶ τὸ
 ἔθνος τὸ μάλλον ἐπ' ἐξευγενισμῷ καυχώμενον. Μετὰ ἔτη δ' ἐρευν-
 νήσας ἔμαθον παρὰ τοῦ στρατηγοῦ **Τσώκρη** ὅτι ὁ εὐγενὴς στρα-
 τιώτης ἐκεῖνος ἀνῆκεν εἰς τὸ σῶμα, οὗ αὐτὸς ἦν διοικητής, καὶ ὅτι
 τὰ τῆς συνεντεύξεως ταύτης εἶχεν ἤδη παρ' αὐτοῦ ἀκούσει.

Ἐν Κορίνθῳ κατελύσαμεν εἰς τοῦ διοικητοῦ, ὅστις ἦν ὁ ἱατρός Ῥάγκος, ἀδελφὸς τοῦ στρατηγοῦ, ἀνὴρ ἐμβριθής, ἐπιεικής καὶ εὐπαίδευτος. Ἀκούσας οὗτος παρὰ τοῦ Θεϊρσίου τὸν σκοπὸν τῆς ἐπανόδου του εἰς τὸ Ναύπλιον, ἔλαβεν αὐτὸν κατὰ μέρος, καὶ τῷ εἶπεν ὅτι θεωρεῖ τὰς εὐγενεῖς προσπάθειάς του δυστυχῶς ματαίας, διότι οἱ ἐν Ναυπλίῳ εἰσὶν ἐπίμονοι καὶ ἀποτετυφλωμένοι, καὶ εἰς ἀπόδειξιν τῷ ἔδειξε ψήφισμα, ὃ αὐθημερόν εἶχε λάβει, τῆς ἐν Ναυπλίῳ ἔθνοσυνελεύσεως, κηρύττον τὸν Αὐγουστῖνον Καποδίστριαν μόνιμον Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος, ἐν ᾧ τέως εἶχε μόνον τὸν τίτλον Προέδρου προσωρινοῦ.

Τοῦτο διακοινώσας μοι ἰδίᾳ ὁ Θεΐρσιος, μοὶ εἶπεν ὅτι ἐθεώρει τὴν ἐπιχείρησιν του ὡς ναυαγήσασαν, διότι ἔβλεπεν ἀδιαλλάκτους τοὺς περὶ τὸν Αὐγουστῖνον, καὶ οὐδὲ κἄν τὴν ἐλπίδα τῆς ἐκλογῆς Βασιλέως φαινομένους ὅτι μετὰ χαρᾶς ἀσπάζονται· ἐπομένως ὅτι νομίζει τὴν εἰσβολὴν τῶν συνταγματικῶν ὡς μὴ δυναμένην ν' ἀποσβεθῇ, καὶ ὅτι ὑπὸ τοιούτους οἰωνοὺς δὲν θέλει νὰ μὲ συμπαράλάβῃ εἰς τὴν ἐπιστροφὴν του, καὶ προτιμᾷ νὰ μ' ἀφήσῃ νὰ ἐξακολουθήσω ἐκτελῶν τὸ πατριωτικόν μου καθῆκον ἐκεῖ ὅπου δύναμαί τινα νὰ προσφέρω ὑπηρεσίαν.

Μετὰ ταῦτα δὲ συνεκάλεσε περὶ ἑαυτόν, παρόντος καὶ ἐμοῦ, πάντας τοὺς ἐν Κορίνθῳ τότε ἐπιδημοῦντας στρατιωτικούς ἀρχηγούς, ἐν οἷς προεῖχον ὁ Νικήτας, καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ *Τυπικοῦ* λεγομένου, ἦτοι τοῦ προτύπου τακτικοῦ σώματος, Παυλίδης, ἀνεψιὸς τοῦ ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν Σπηλιάδου, καὶ τοῖς ὠμίλησε, προσπαθῶν νὰ τοῖς ἐμπνεύσῃ φρονήματα εἰρηνικὰ καὶ ἀδελφικὰ πρὸς τοὺς ἐν Περachώρα. Ἀλλ' οὗτοι ἐδείκνυντο ἀμετάπειστοι, καὶ ὁ Παυλίδης μάλιστα τραχέως ὕβριζε τοὺς ἀντιπάλους ὡς κακεντρέχεις, ληστὰς καὶ κακούργους. Ἀπελπισθεὶς ἐκ τούτου ὁ Θεΐρσιος, τοῖς εἶπεν ὅτι αὐτὸς μὲν ἀνυπερθέτως, κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν ὥραν, ἀπέρχεται εἰς Ναύπλιον ἵνα ἰδῇ εἴτι δύναται εἰσέτι νὰ κατορθώσῃ ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἐμὲ δ' ὅτι θὰ πέμψῃ ὀπίσω εἰς Πέρα-Χώραν μετ' ἐπιστολῆς του προτρεπούσης τὸν

Κωλέττην ν' απέχη παντός κινήματος, μέχρις οὗ ἐξαντληθῶσι
 ἄσαι αἱ ἀπόπειραι συνδιαλλαγῆς. Καὶ ἀπεκρίθησαν μὲν οἱ ἀρχη-
 γοὶ ὅτι οὐδεμία συνδιαλλαγή ἦν δυνατὴ μετὰ τῶν ἀνταρτῶν, ὑπε-
 χέθησαν ὅμως, ὅτι ἂφ' οὗ μ' ἐφιλοξένουν τὴν νύκτα ἐκείνην, τὴν
 ἐπαύριον θὰ μ' ἔπεμπον εἰς Πέρα-Χώραν μετὰ τῆς ἐπιστολῆς.

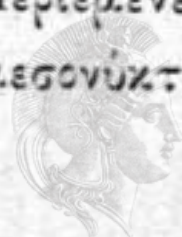
Ὅταν δ' ἀπῆλθον ἐκεῖνοι, ἐξῆλθε καὶ ὁ Θεῖρσιος, ἵνα διατάξῃ
 τῆς ἀναχωρήσεώς του, καὶ ἔμεινα μόνος εἰς τὸ δωμάτιον, ὅτε
 μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἠνεώχθη ἀψόφως ἡ ἐσωτερικὴ θύρα τοῦ δωμα-
 τίου, καὶ νέος εὐειδής, φουστανελλοφόρος, ὃν πρὸ ὀλίγου εἶχον ἰδεῖ
 ἐπόμενον τῷ Νικήτᾳ, ὡς ὑπασπιστὴν αὐτοῦ, προτείνας τὴν κεφα-
 λὴν καὶ περιβλεψάμενος, ὡς ἵνα πεισθῇ ὅτι δὲν ἔχομεν μάρτυρας,
 εἰσῆλθε καὶ μοὶ εἶπε ταπεινῇ τῇ φωνῇ, νὰ φύγω ἐνόσω ὁ Θεῖρσιος
 ἦν εἰσέτι ἐκεῖ, διότι οἱ ἀρχηγοὶ ἀπεφάσισαν νὰ μὲ συλλάβωσι, καὶ
 δέσμιον νὰ μὲ πέμψωσιν εἰς τὸ Ναύπλιον. Ἄμα δὲ ταῦτα ταχέως
 ἐπρόφερεν ἐξῆλθεν ὡς εἶχεν εἰσέλθει.

Διὰ δευτέραν λοιπὸν φορὰν τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὤφειλον τὴν
 ζωὴν καὶ τὴν ἐλευθερίαν μου εἰς ἀνθρώπους ἀγνώστους, οὓς κατὰ
 πρῶτον ἀπῆντων καὶ οἵτινες εἰς ἐναντίαν ἀνῆκον πολιτικὴν μερίδα.
 Ἄμα λοιπὸν εὗρον μίαν στιγμὴν — διότι παρετήρησα ὅτι ἐπιτη-
 ροῦμαι — εἶπον εἰς τὸν Θεῖρσιον τὸν ἀπειλοῦντά με κίνδυνον δι' ὀλί-
 γων λέξεων γερμανιστί, καὶ μεθ' ὕφους προσποιητοῦ ὡς ἂν περὶ
 ἀδιαφόρων ὠμίλουν. Ὁ δέ, δούς μοι χάρτην, μοὶ ὑπηγόρευσε ἀνυ-
 περθέτως καὶ παρουσίᾳ τῶν ἐπιτηρούντων ἡμᾶς, ἐπιστολὴν πρὸς τὸν
 Κωλέττην, προτρέπουσαν αὐτὸν ν' απέχη παντός κινήματος προ-
 κειμένου ν' ἀποφασισθῇ ἐν Εὐρώπῃ τῆς Ἑλλάδος ἡ τύχη, καὶ νὰ
 περιμείνῃ καὶ τὰς διασκέψεις τῆς ἐν Ναυπλίῳ κυβερνήσεως. Ἡρχιζε
 δ' ἡ ἐπιστολὴ διὰ τῶν λέξεων: « Καθὼς ἀπ' ἀρχῆς σὰς προέ-
 τρεψα », ἦτοι ἀπὸ τοῦ γράμματος Κ, δηλοῦντος περίπου « Ἐλπίς
 ὑποχωρήσεως ἐκ μέρους τούτων δὲν ὑπάρχει. Ἀκολουθήσατε ἀκω-
 λύτως τὸ σχέδιόν σας ». Ὁ δὲ Νικήτας καὶ ὁ Παυλίδης εἰς οὓς
 ἔδειξε τὴν ἐπιστολὴν, ἐκηρύχθησαν νύχαραστημένοι, ὑποσχεθέντες
 τὴν ἐπαύριον, ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου νὰ μὲ πέμψωσι μετ' αὐ-

τῆς. Ἄλλ' ἐγὼ ἐνευσα ἐλαφρῶς τῷ Θεισίῳ, ὅστις ἐπέμεινε λέγων ὅτι θεωρεῖ τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην τοσοῦτον σπουδαίαν, ὥστε ἐπιθυμεῖ νὰ τὴν ἡξεύρῃ ἀσφαλῶς ἀφίχθεϊσαν πρὶν ἢ ἀναχωρήσῃ ἐντὸς τῆς νυκτός ὁ ἴδιος. Τότε, ἵνα μὴ κινήσωσι περαιτέρω ὑπονοίας, συγκατετέθησαν νὰ μοὶ δώσωσιν ἀμέσως φρουρὰν δέκα στρατιωτῶν, οἵτινες νὰ μὲ συνοδεύσωσι διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ, καὶ οὕτως ἀποχωρισθεὶς τοῦ Θεισίου, ἐφίππευσα. Καθ' ὁδὸν δέ, φιλικῶς συνδιαλεγόμενος μετὰ τῶν φρουρῶν μου, ἔμαθον παρ' αὐτῶν ὅτι ἦσαν ἐκ τῶν χωρίων τῆς Ἀργολίδος, καὶ εἰπὼν αὐτοῖς πόσον λυπηρὸν μοὶ ἐφαίνετο νὰ βλέπω Ἕλληνας ἐχθρικῶς κινουῦντας ὅπλα κατ' ἀλλήλων ὅτε μόλις ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, τοὺς ἠρώτησα ἄν, καθ' ἣν περίστασιν οἱ συνταγματικοὶ ἤθελον προχωρήσει πρὸς τὸ Ναύπλιον, θέλωσιν ἀντιταχθῇ κατ' αὐτῶν καὶ τοὺς πολεμήσει. Αὐτοὶ δὲ μ' ἐβεβαίωσαν ὅτι οὐδόλως ἔχουσι τοιοῦτον σκοπὸν, οὐδ' ἐνδιαφέρονται διὰ τὸν κυβερνήτην τῆς συνελεύσεως τοῦ Ναυπλίου· ἄν δὲ γίνῃ εἰσβολή, ὅτι θέλουσι πάντες ἀπέλθαι εἰς τὰ χωρία των ἵνα ὑπερασπίσωσι τὰς οἰκογενείας των.

Εἶχε δὲ ἤδη ἐπέλθει ἡ νύξ, ὅτε ἐφθάσαμεν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους τῆς Πέρα-Χώρας. Ἄλλ' ἐκεῖ νέος κίνδυνος μὲ περιέμενε: διότι οἱ ὀροφύλακες, ἐννοήσαντες τοὺς προσερχομένους, καὶ ὑποπτεύσαντες νυκτερινὴν ἔφοδον, ἤρχισαν νὰ πυροβολῶσι καθ' ἡμῶν ἐν τῷ σκότει, καὶ μόλις μεθ' ἱκανοῦς πυροβολισμοῦς ἤκουσαν τοὺς φρουροὺς μου φωνάζοντας νὰ παύσωσι διότι τοῖς ἔφερον ἰδικόν των ἄνθρωπον. Τότε ἔπεμψαν τινὰς στρατιώτας, οἵτινες μετὰ πολλῶν προφυλάξεων πλησιάσαντες, μὲ παρέλαβον, καὶ ἀφ' οὗ μὲ ὠδήγησαν εἰς τὴν πρώτην φυλακὴν των, περικυκλοῦσαν ζωγραφικωτάτην μεγάλην πυρὰν κατὰ τὸ μέσον τῆς ἀνόδου, ἐκεῖ πρῶτον μὲ ἀνεγνώρισαν καὶ μὲ συνώδευσαν τέλος εἰς Πέρα-Χώραν μετὰ νέων πυροβολισμῶν, ἀλλὰ τούτων χαρμωσύνων ἤδη καὶ τιμητικῶν.

Εἰς Πέρα-Χώραν δὲν εὔρον τὸν Κωλέττην. Περιεμένετο ὅμως, καὶ τῷ ὄντι ἐφθασε οὕω ὥρας μετ' ἐμέ, περὶ τὸ μεσονύκτιον, μετὰ

πολλῶν ὑπαδῶν καὶ μετὰ στρατιωτῶν. Ἀμέσως δ' ἀπελθὼν πρὸς αὐτόν, τῷ ἐνεχείρισα τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Θειραίου, καὶ τῷ διηγή-
 θην ὅσα εἶδον καὶ ἤκουσα. Αὐθωρεὶ δ' ἐξεκίνησε ταχυδρόμους παν-
 ταχοῦ ὅπου ἐστάθμευον συνταγματικὰ στρατεύματα, προσκαλῶν
 αὐτὰ μετὰ δύο ἡμέρας, ἥτοι τὴν 25 Μαρτίου, νὰ εὑρεθῶσι πάντα
 εἰς τὸν Ἴσθμόν, ὅθεν αὐθημερόν ἐμελλε νὰ γίνη ἡ εἰσβολὴ εἰς τὴν
 Πελοπόννησον.

Τὴν αὐτὴν δὲ νύκτα, ὁ Χρηστίδης ὅτε ἦλθεν εἰς τὸ γραφεῖον,
 μοὶ ἐξέφρασε πολλὰς εὐχαριστίας ἐκ μέρους τοῦ Κωλέττου καὶ ἐκ
 μέρους του, καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι, ἐπειδὴ ἐσπούδασα τὰ στρατιωτικά,
 καὶ ἀδίκως ἐπὶ Καποδίστρια δὲν μοὶ ἐδόθησαν οἱ δύο βαθμοὶ ὑπὲρ
 ὃν εἶχον ἐν τῷ Βαυαρικῷ στρατῷ, ὑπὲρ τὰ δύο ἔτη δὲ παρῆλθον
 ἔκτοτε, ἀπεφάσισεν ἡ κυβέρνησις (ἥτοι ὁ Κωλέττης καὶ αὐτός)
 νὰ μὲ ἀποκαταστήσωσιν αὐθις εἰς τὸ στρατιωτικόν, χορηγοῦντές
 μοι τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου. Τοῦτο βεβαίως ἦτο μέγα πλεο-
 νέκτημα καὶ ταχυτάτη πρόοδος δι' ἐμέ. Οὐχ ἦττον ὁμως ἀπε-
 κρίθην εἰς τὸν Χρηστίδην, ὅτι τὸ νὰ προβιβασθῶ εἰς ταγματάρχην
 ἀφ' οὗ ἐπὶ τῶν δύο τούτων ἐτῶν δὲν ὑπηρέτουν, θὰ ἦτο σκανδα-
 λώδης ἀδικία πρὸς πάντας τοὺς πρόην συναδέλφους καὶ ἀνωτέρους
 μου, οἵτινες ἐξηκολούθησαν ὑπηρετοῦντες καὶ ἤδη ἐτάττοντο ὑπ'
 ἐμέ. Ἀφ' ἐτέρου ὁμως, τὸ νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν εἶχον θέσιν, θὰ μοὶ
 ἦν ἀδύνατον, δι' ὃ, καίτοι εὐγνωμονῶν διὰ τὴν πρότασιν, ἤναγ-
 καζόμεν νὰ μὴ τὴν δεχθῶ, ἀλλ' ὅτι ὑπῆρχεν ἐν Ναυπλίῳ ὁ συμ-
 μαθητῆς καὶ σύντροφός μου Σκαρλάτος ὁ Σουτσος ὁ ἐπίσης ὡς ἐγὼ
 ἀδικηθεὶς ὡς πρὸς τὴν βαθμολογίαν, καὶ ὅστις ἐξηκολούθησεν ὑπη-
 ρετῶν ἔκτοτε, εἶχε δὲ καὶ γνώσεις καὶ ἱκανότητα, καὶ πάντα
 ἡμῶν συνεμερίζετο τὰ φρονήματα, μόνον δ' ἐξ ἀνεχείας ἤναγκάζετο
 νὰ μένη ἐν Ναυπλίῳ, ἀντὶ ἐλθὼν νὰ ταχθῇ μεταξύ ἡμῶν. Εἰς
 ἐκεῖνον λοιπὸν ἐπρότεινα νὰ δοθῇ ὁ βαθμὸς τοῦ ταγματάρχου, καὶ
 συγχρόνως νὰ διορισθῇ φρούραρχος τοῦ Παλαμηδίου, ἐγγυηθεὶς ὅτι
 εἰς ἀσφαλεστέρας καὶ ἐντιμωτέρας χεῖρας δὲν ἐδύνατο νὰ παραδοθῇ
 ἡ σπουδαιστάτη ἐκείνη θέσις. Ὁ Χρηστίδης προθύμως ἐδέχθη καὶ

διεβίβασεν εἰς τὸν Κωλέττην τὴν πρότασίν μου, καὶ τὸ διάταγμα ἐγγράφη καὶ ὑπεγράφη ὑπ' αὐτοῦ, ὁ δὲ Κωλέττης ἐπεφυλάχθη νὰ τὸ ὑπογράψῃ ἅμα ἐφθάνομεν εἰς Ναύπλιον, διότι ἠδύναντο νὰ παρουσιασθῶσι περιστάσεις ἀπαιτοῦσαι αὐτοῦ μεταρρύθμισιν. Τοιοῦτο δέ, ἡμιυπογραφὲν μοὶ ἐδόθη, ἵνα τὸ παρουσιάσω ὁ ἴδιος εἰς τελείαν ὑπογραφὴν ἅμα ἤθελε φθάσει ἡ ὥρα.

4.

Εἰσβολή.

Δι' ὅλης τῆς νυκτὸς τῆς 24 πρὸς τὴν 25 Μαρτίου εἰργαζόμεθα εἰς τὸ γραφεῖον ὁ Χρηστίδης, ὁ Ῥωσέττης καὶ ἐγὼ ἵνα θέσωμεν ἐν τάξει τὰ ἀρχεῖα τῆς προσωρινῆς συνταγματικῆς κυβερνήσεως, καὶ ἐναποθέσωμεν αὐτὰ εἰς τὸ κιβώτιον, ὃ σφραγισθὲν, παρεδόθη διὰ πρωτοκόλλου εἰς τὴν δημογεροντίαν τῆς Πέρα-Χώρας. Ἄμα δ' ἐξημέρωσεν, ἐκινήθη ὁ στρατὸς διὰ τὴν εἰσβολήν, καὶ τὸν παρηκολούθησαν ὁ Κωλέττης καὶ ὁ Χρηστίδης, ὁ Ῥωσέττης δὲ καὶ ἐγὼ, ἀφ' οὗ ἐπερατώσαμεν τῶν ἀρχείων τὴν ἐργασίαν, ἐτρέξαμεν καὶ ἐπροφθάσαμεν τοὺς ἄλλους ἔτι καταβαίνοντας ἐκ τοῦ ὄρους. Ἐξάισιον δ' ἀνεπτύχθη καὶ γοητευτικὸν θέαμα ἐμπρὸς ἡμῶν, ὅτε ἐφθάσαμεν εἰς τὸ σημεῖον τῆς στενωποῦ, ἐξ οὗ ἡ θεὰ μακρὰν ἐξετείνετο. Ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν ἐφαίνετο πᾶς ὁ Ἰσθμός, καταπράσινος ἐκ τῆς χλόης τοῦ ἔαρος, καὶ λουόμενος εἰς τὸ φῶς τῆς ἀνατολῆς, περιλαμβανόμενος δ' ἐκατέρωθεν ὑπὸ τῆς ἀκτινοβολούσης θαλάσσης. Αὐτὸν δ' ὡς στιλπνοὶ ὄφεις διέσχιζον αἱ φάλαγγες τῶν συνταγματικῶν ὅπλων, αἵτινες ἐκ διαφόρων διευθύνσεων πρὸς τὸ αὐτὸ σημεῖον ἐχώρουν, ἡ ἡμετέρα, ὀδηγουμένη ὑπὸ τοῦ Θ. Γρίβα, καὶ ἔχουσα ἤδη τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν πεδιάδα, ἐν ᾧ αἱ ἐλικες αὐτῆς εἴρπον εἰσέτι διὰ τῶν στενῶν τοῦ ὄρους, ἡ τοῦ Καρατάσσου, ἐρχομένη ἐκ Μεγάρων, καὶ ἄλλαι ἄλλοθεν, ὑπακούσασαι

παρασάι μετὰ μεγίστης ἀκριθείας εἰς τοῦ Κωλέττου τὴν πρόσκλησιν.

Εἰς τὸν Ῥωσέττην καὶ εἰς ἐμὲ εἶχε δοθῇ εἰς ἵππος ἵνα φέρῃ ἀμφοτέρων τὰ σκεύη καὶ δέχεται καὶ ἡμᾶς ἱππεύοντας ἀλληλο-
παρόχως ὅταν μᾶς ἐνίκα ὁ κάματος. Καὶ ἐγὼ μὲν ὅλως ἐνθουσιῶν
διὰ τὸ μεγαλοπρεπὲς θέαμα ὃ εἶχομεν ἐμπρὸς ἡμῶν καὶ διὰ τὸ
κρίσιμον τῆς στιγμῆς, ἀφῆκα τὸ κατ' ἀρχὰς τὸν ἵππον εἰς τὸν
συνεργάτην μου, καὶ ὑποπτέρῳ βήματι κατηρχόμην πεζὸς τὴν στε-
νωπόν. Καταβάς δ' εἰς τὸν Ἰσθμόν, εἶχον φθάσει τὸν ἵππον τοῦ
Κωλέττου, ὅτε εἶδα ὁρομαῖον πρὸς αὐτὸν ἐρχόμενον ἀπὸ τῆς ἐμπρο-
σθοφυλακῆς τὸν ἐνθουσιώδη πατριώτην Ζήσιν Σωτηρίου, ἔχοντα
προσδεδεμένον μανδύλιον εἰς τὸ πυροβόλον τοῦ ἐν εἶδει σημαίας,
ἀσθμαίνοντα καὶ κράζοντα: «Ζήτω τὸ Σύνταγμα, ἐξοχώτατε!
Ἐνικήσαμεν!» Σταθεὶς δ' ὁ Κωλέττης, τὸν ἐξήτασε, καὶ ἔμαθεν
ὅτι ὁ Γρίβας καὶ Καρατάσος προσέβχλον ἤδη τὰ χαρακώματα
τῶν Κυβερνητικῶν, καὶ τοὺς μὲν τῶν ἐν αὐτοῖς ἐδίωξαν, τοὺς δὲ
ἠχμαλώτισαν, ἰδίως τοὺς **Τυπικοὺς** (ὡς ἐλέγετο ἐν πρότυπον
τάγμα τακτικῶν), ὅτι καὶ ὀλίγοι τινὲς ἐφονεύθησαν ἢ ἐπληγώ-
θησαν. Ἀφ' οὗ δὲ μικρὸν ἔτι προὔχωρήσαμεν πλήρης χαρᾶς διὰ
τὴν αἰσίαν, ταχεῖαν καὶ σχεδὸν ἀναίμακτον ἔκβασιν τῆς ἐκστρα-
τείας, ὁ Κωλέττης, εἰς ὃν ἀνηγγέλθη ὅτι ἐκεῖ που εἰς τοὺς θάμνους
ἔκειτο στρατιώτης κυβερνητικὸς βαρέως τετραυματισμένος, ἀφιπ-
πεύσας ἀμέσως καὶ πορευθεὶς πρὸς τὸν τραυματίαν, ἐπεμελήθη τῆς
ἐπιδέσεώς του, διότι, ὡς γνωστόν, ἡ ἱατρικὴ ἦν τὸ πρῶτόν του
ἐπάγγελμα, καὶ παρέδωκεν αὐτὸν πρὸς περίθαλψιν εἰς τινὰς τῶν
ὀπαδῶν του.

Οὐ πολὺ δὲ μετὰ τοῦτο ἐφθάσαμεν εἰς μέρος ἐνθα βράχος ἐξεῖ-
χεν ἐν μέσῳ τῆς πεδιάδος, πλησίον τοῦ μέρους ὅπου ἡ μάχη εἶχε
συγκροτηθῇ. Εἰς τοῦτον ἀπεβάς ἐκάθησεν ὁ Κωλέττης, καὶ ἐζήτησε
νὰ τῷ προσαγάγῃ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν αἰχμαλωτισθέντων. Ἀνέ-
κρινε δ' αὐτοὺς μετὰ πραότητος ἀξιοπρεποῦς περὶ τῶν περιστάσεων
τῆς συμπλοκῆς, περὶ τῶν δυνάμεων αὐτῶν καὶ περὶ ἄλλων λεπτο-
μερειῶν, ὅτε ὁ Ἰωάννης Κ. Σουτζος (ὁ ἐπιλεγόμενος Δοντᾶς,

αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ ἔχων τὸ χρυσοῦν, οὐδέποτε ἀμειβόμενον νόμισμα), ἀνάξια ἐαυτοῦ καὶ τῆς καταγωγῆς του, ἐν γένει ἀνάξια πράττων ἀνθρώπου ἐαυτὸν σεβομένου, προσελθὼν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Τυπικοῦ, τὸν Παυλίδην (αὐτὸν ἐκεῖνον ὅστις πρὸ τριῶν ἡμερῶν ἤθελε νὰ μὲ κρατήσῃ αἰχμάλωτον ἐν Κορίνθῳ), μεταξὺ ἐξεταζόμενον, τὸν ἔπτυσσε κατὰ πρόσωπον. Τοῦτο ἐδύνατο νὰ γίνῃ σύνθημα τῆς σφαγῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἴσως καὶ τῶν ἄλλων αἰχμαλώτων, ὑπὸ τῶν ἡρεθισμένων στρατιωτῶν. Ἀγανακτοῦντες ὅλοι, ἀπесύραμεν βιαίως ἐκεῖθεν τὸν Σοῦτζον, καὶ ὁ Κωλέττης τῷ ἐξέφρασεν αὐστηρῶς τὴν δυσἀρέσκειάν του.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν δ' ἐστρατοπεδεύσαμεν πέριξ φρέατος, εὐ τὸ ὕδωρ ἡσπάσθημεν πάντες μετὰ χαρᾶς, διότι ἦν τὸ μόνον ὃ ἀπηντήσαμεν ἀπὸ τῆς πρωΐας, ὃ δὲ καύσων εἶχεν ἀρχίσει γινόμενος λίαν ἐπαισθητός. Ἐπομένως πάντες οἱ στρατιῶται ἐρρίφθησαν πρὸς αὐτό, καὶ μέγας ἦν ὁ θόρυβος καὶ ὁ συνωθισμός, καὶ γραφικωτάτη καὶ ζωηρὰ ἡ σκηνὴ περὶ τὸ ζωοπάροχον στόμιον. Αἱ χιλιάδες ὅμως τῶν ἀντλούντων, ὡς καθεὶς ἐδύνατο, ἐξήντλησαν τὸ ὕδωρ ταχέως, ἢ μετέβαλον αὐτὸ εἰς βόρβορον, πρὶν ἢ δυνηθῶ καὶ ἐγὼ νὰ ὀρσίσω διὰ μιᾶς σταγόνος τὰ χεῖλη μου. Τέλος εἰς τῶν στρατιωτῶν ἐλεήσας με, ἤντλησεν εἰς τὸ φέσι του, στερήσει ἄλλου ἀγγείου, καὶ εἶχε τὴν γενναιότητα νὰ μοὶ τὸ προσφέρῃ, ἐγὼ δὲ τὴν ἔτι μείζονα νὰ ῥοφήσω δι' ἄκρων χειλέων τὸ ἀκάθαρτον ὑγρὸν ἐκ τοῦ οὐχὶ πολὺ καθαρωτέρου δοχείου του.

Εἰς ἐρημοκλήσιον ἐκεῖ που κείμενον εἶχον κατακλεισθῇ οἱ αἰχμαλωτισθέντες ἀρχηγοί, ὅτε αἰφνης ἀναγγέλλεται εἰς τὸν Κωλέττην ὅτι ὁ Γρίβας, μνησικακῶν δι' ἀτομικοὺς λόγους κατὰ τινων ἐξ αὐτῶν, ἦλθεν εἰς τὴν φυλακὴν των, καὶ σύρας τὴν σπάθην του, ἠπεῖλει νὰ τοὺς φονεύσῃ ἰδιοχείρως. Γνωρίζων δ' ὁ Κωλέττης τὸν ἄνδρα, ὅστις, ὡς τὴν ἀνδρείαν, οὕτως εἶχε καὶ τὴν λοιπὴν φύσιν τοῦ λέοντος, καὶ ἄπαξ γευσάμενος αἵματος, ἐμεθύσκετο καὶ καθίστατο ἀκατάσχετος, ἔδραμε πρὸς αὐτόν, καὶ διὰ παντὸς εἶδους προτροπῶν, παρὰ κλήσεων καὶ ὑποσχέσεων κατώρθωσε νὰ τὸν

πυκνὴ, σώσας οὕτω τοὺς αἰχμαλώτους, οἵτινες τὸν ἔσχατον διέ-
τεξαν κίνδυνον.

Μετὰ μεσημβρίαν δ' ἐξηκολουθήσαμεν τὴν πορείαν καὶ ἐφθά-
σαμεν εἰς Κόρινθον, ἣν ὁμῶς παρήλθομεν ἔξωθεν, πρῶτον, ὡς ἔμα-
θον, ἐκ φόβου μὴ κρύπτεται τις ἐνέδρα ἐκεῖ, καὶ δεύτερον ἵνα μὴ
στρατιῶται ἐκ τῆς νίκης μετέωροι, ἐπιδοθῶσιν εἰς ἀταξίας ἐξ ὧν
καὶ πάθη ἡ πόλις. Ὅτε δὲ παρηρχόμεθα ὑπὸ τοὺς ἀνατολικοὺς
πρόποδας τοῦ Ἀκροκορίνθου, ἔστημεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν, καὶ ὁ Χρη-
στίδης ἀπὸ τοῦ ἵππου του μοὶ ὑπηγόρευσε διαταγὴν κομπορρήμονα,
προσκαλοῦσαν τὸν φρούραρχον τῆς ἄκρας, τὸν συνταγματάρχην
Κάρπον, νὰ παραδώσῃ τὸ φρούριον εἰς τὴν τροπαιοῦχον ἐθνικὴν κυ-
βέρνησιν. Περιεμείναμεν δὲ μέχρις οὗ ὁ λευκὴν σημαίαν φέρων ἀγ-
γελιοφόρος ἡμῶν ἐφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν, καὶ μετ' οὗ πολὺ εἰς
ἀπάντησιν ἐλάβομεν τινὰς σφαίρας, αἵτινες ἐσύριζαν ὑπὲρ τὴν κε-
φαλὴν ἡμῶν χωρὶς νὰ μᾶς βλάψωσιν.

Εἰς κίνδυνος ἔμενεν ἔτι ὅτι ὁ ἐν Ἡλίδι Γάλλος στρατηγὸς
Maison εἶχεν ἀπειλήσει ὅτι, ἂν οἱ συνταγματικοὶ θελήσωσι νὰ
εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον, θὰ ἔλθῃ αὐτὸς μετὰ τῶν στρα-
τιωτῶν του νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ. Πρὸς ἀπόκρουσιν δὲ τούτου εἵχομεν
πρότερον ἤδη συντάξει Γαλλιστὶ διαμαρτύρησιν, γραφεῖσαν ὑπὸ τοῦ
Θαιρσίου καὶ ὑπ' ἐμοῦ, ἐν ᾧ ἐλέγετο ὅτι, τὸ καθήκόν των ἐκτε-
λοῦντες οἱ συνταγματικοί, θὰ διήρχοντο τὸν ἰσθμόν, καὶ ἂν ἀπὴν-
των τοὺς Γάλλους, θὰ ἐκλινον μὲν τὰ ὅπλα των πρὸ τοῦ ἔθνους
εἰς ὃ πᾶσαν εὐγνωμοσύνην ὀφείλει ἡ Ἑλλάς, ἀλλὰ καὶ δὲν θὰ ὀπι-
σθοδρόμουν. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἔφερεν ὁ Κωλέττης μεθ' ἑαυτοῦ
ἵνα τὸ ἐπιδώσῃ ἂν ἡ ἀνάγκη παρουσιάζετο, καὶ ἀντίγραφον αὐτοῦ
εἶχε πέμψει εἰς τὸν στρατηγὸν Maison· τοὺς Γάλλους ὁμῶς δὲν
ἀπηντήσαμεν.

Εἶχε δὲ περίεργον χαρακτῆρα ἡ πορεία ἡμῶν· διότι ὁ στρατός,
μὴ ἔχων πλέον νὰ φοβῇται ἐχθρόν, ἐχώρει ἐν ἀταξίᾳ, ἄδων καὶ
εὐθυμῶν, ὡς ἂν ἐτελεῖτο πανήγυρις· καὶ πλεῖστοι τῶν ἀτάκτων
ἡμῶν στρατιωτῶν ἔφερον λόγχας καὶ τὸν λοιπὸν ὅπλισμόν ὃν εἶχον

ἀφαιρέσει ἀπὸ τῶν τακτικῶν, καὶ ἄλλοι ἐσάλπιζον, ἄλλοι ἔκρουον τὰ τύμπανα τ' ἀποτελοῦντα μέρος τῶν λαφύρων. Πολλοὶ δὲ καὶ αὐτῶν τῶν αἰχμαλώτων, οἱ πλεῖστοι μάλιστα, συνεβάδιζον μεθ' ἡμῶν, προθύμως καταταχθέντες εἰς τὰς τάξεις τῶν νικητῶν των, μεθ' ὧν τοὺς συνέδεον πολλάκις φιλίας ἢ συγγενείας δεσμοί, οὐ σπανίως δὲ καὶ μυστικαὶ πολιτικαὶ πεποιθήσεις.

Ἐν ᾧ δ' ἡμεῖς διηρχόμεθα διὰ τῆς λεωφόρου εἰς τῶν κοιλάδων τὰ βάθη, ἐβλέπομεν εἰς τὰς ὑψηλὰς καὶ δυσβάτους στενωποὺς τῶν ὀρέων φεῦγον τὸ ὑπὸ τὸν Καλλέργην ἐκ τῆς μάχης σωθὲν τακτικὸν ἱππικόν, καὶ σπεῦδον νὰ φθάσῃ πρὸ ἡμῶν εἰς τὸ Ἄργος.

Πρὸ τινος ἤδη εἶχε νυκτώσει ὅτε ἐφθάσαμεν εἰς τὸν Ἅγιον Βασίλειον, τὰς ἀρχαίας Κλεωνάς, ὅπου ἐπρόκειτο νὰ διανυκτερεύσωμεν. Τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ εἶχεν ἀφίχθῃ πρὸ ἡμῶν καὶ παρίστα θέαμα περίεργον καὶ καταπληκτικόν, χιλιάδων φανῶν ἄνω καὶ κάτω φερομένων εἰς τὸ λυκαυγές. Αἱ πλεῖσται δὲ κραυγαὶ τῶν κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις ἀλλήλους καλούντων πρὶν ἢ αὐλισθῶσι, μοὶ ἀνεπόλουν ἐσπέραν τινὰ καθ' ἣν ἐν Μαραθῶνι εἶχον ἀκούσει τοὺς θῶας, πληροῦντας τὴν πεδιάδα διὰ τῶν ἀμοιβαίων καὶ διασταυρουμένων κραυγῶν των πρὶν κοιμηθῶσι. Μετ' ὀλίγον δ' οἱ τέως σκοτεινοὶ καὶ ἔρημοι λόφοι κατεκαλύφθησαν γραφικώτατα ὑπὸ μυρίων πυρῶν, ὧν μίαν ἠνάψαμεν καὶ ἡμεῖς, ἐγὼ μετὰ τινων συντρόφων μου, τοῦ Γενεβέλη, τοῦ Ἐπαμεινώνδα, τοῦ Καμπύρογλου, τοῦ Ῥωσέττου, ἵνα κοιμηθῶμεν περὶ αὐτήν. Καὶ ὁ μὲν κ. Ῥωσέττης εὐρίσκων τὴν ὑπαιθρον ξηρὰν κλίνην οὐχὶ ὅλως τῆς ἀρεσκείας του, ἀπεσύρθη εἰς μίαν ἐκ τῶν ἐγκαταλελειμμένων οἰκιῶν τοῦ χωρίου, ἴσως καὶ ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ ν' ἀπαντήσῃ τινὰ τῶν γνωρίμων του ἀρχηγῶν, πλουσιώτερον ἡμῶν κατὰ τί τεμάχιον κρέατος, ἐξ οὗ νὰ δειπνήσῃ· ἐγὼ δέ, κατακεκοπιακῶς ἐκ τῆς μακρᾶς πορείας τῆς ἀσίτου ἡμέρας, ἠπλώθην παρὰ τὴν ἡμετέραν πυράν, καὶ παρεσκευαζόμην εἰς ὕπνον, ὅστις ἤλπιζον νὰ μοὶ φέρῃ καὶ τὴν λίθην τῆς πείνης, ὅτε κλητῆρ, ὅστις ἀπὸ τινος ἐζήτει ἐμὲ καὶ τὸν Ῥωσέττην διὰ τοῦ στρατοπέδου, εὐρὼν ἐμὲ μόνον, μ' ἐκά-

ἔσσε παρὰ τῷ Χρηστίδῃ, παρ' ᾧ φεῦ! ἐργασία μὲ περιέμενε! Καὶ κατὰ μὲν τοῦ καμάτου, ἔστω, ἀνελάμβανον νὰ παλαίσω· ἀλλ' ἡ πείνα ἦτον ἀκαταμάχητος. Εὐτυχῶς ὁ Χρηστίδης εἶχεν ἐν τεμάχιον κρέατος καὶ ὀλίγον ἄρτον ξηρόν, καὶ ταῦτα, μαθὼν τὴν θέσιν μου, διενεμήθη μετ' ἐμοῦ. Μετὰ τὸ δεῖπνον δὲ τοῦτο πρόκειται πομπώδης προκήρυξις, ἣν συνέταξε περὶ τῆς ἐπιτυχίας τῶν συνταγματικῶν ὅπλων, ν' ἀντιγραφῇ ἀπειράκις, ὅσάκις ἡ διάρκεια τῆς νυκτὸς τὸ ἐπέτρεπε, καὶ ταχυδρόμοι περιμένοντες πρὸ τῆς θύρας τῆς καλύβης ἐν ἡ εἰργαζόμεθα, ἐλάμβανον ἕκαστος ἀνὰ ἓν ἀντίγραφον ἅμα ἐπερατοῦτο, καὶ ἀνεχώρουν ἄλλος πρὸς ἄλλην διεύθυνσιν, ἵνα φέρωσι τὴν μεγάλην ἀγγελίαν εἰς πάντα τὰ πέρατα τῆς Ἑλλάδος. Ἀντέγραφε δὲ μετ' ἐμοῦ καὶ αὐτὸς ὁ Χρηστίδης, καὶ δὲν ἐπαύσαμεν ἐργαζόμενοι εἰμὴ ὅτε ἤκούσαμεν λαμπρὸν κρότον τυμπάνων καὶ σαλπίγγων, καί, ἀνοιχθέντων τῶν παραθύρων, εἶδμεν ὅτι ἦτον ἤδη ἡμέρα, καὶ ὅτι ἀνάστατος ὁ στρατὸς ἐκινεῖτο εἰς ἀναχώρησιν.

Κατ' ἀρχὰς ἀφῆκα τὸν ἵππον εἰς τὸν συνοδοιπόρον μου, τὸν Ῥωσέττην, καὶ ὡς κατὰ τὴν προτεραίαν, ἀπῆλθον πεζῇ. Ἀλλὰ τῆς ἀγρύπνου νυκτὸς τ' ἀποτελέσματα αἰσθανόμενος, μετὰ δύο περίπου ὥρας δὲν ἤρνήθην αὐτόν, ὅτε φιλαδελφῶς ὁ κ. Ῥωσέττης μοὶ τὸν παρεχώρησε, καὶ οὕτως ἔφθασα ἕως εἰς τὸ Ἀγινόρι. Ἐκεῖ ὅμως ὁ ἵππος μου ἐφάνη ὡς μεταμεληθεὶς διὰ τὴν συνενοχὴν τοῦ εἰς τὴν εἰσβολὴν, καὶ ἀποφασίσας οὐδὲ βῆμα νὰ προβῇ περαιτέρω. Μάτην διὰ τῆς φωνῆς, μάτην διὰ τοῦ προστυχόντος ῥαβδίου ἐπροσπάθουν νὰ τὸν πείσω εἰς ὑποταγὴν. Βλέπων τὸ ἀμετάθετον αὐτοῦ, ἀπέβην, καὶ ἠθέλησα νὰ τὸν σύρω ἐκ τοῦ χαλινοῦ· ἀλλ' ἀντὶ νὰ συρθῇ πρὸς τὰ ἐμπρός, ἰσχυρογνωμονῶν ἔσυρεν αὐτὸς ἐμὲ μᾶλλον πρὸς τὰ ὀπίσω, καὶ ἄπρακτος ἔβλεπον τὸν στρατὸν παρερχόμενον, καὶ ἐμαυτὸν κινδυνεύοντα νὰ ἐγκαταλειφθῶ καὶ αὐτῶν τῶν οὐραγῶν, ὅπερ θὰ ἦν λίαν ἐπικίνδυνον, διότι, ὡς συμβαίνει πάντοτε εἰς τοιαύτας περιστάσεις λιποτάκται καὶ χωρικοὶ πάρηκολοῦθουν τὸ στράτευμα, ὡς οἱ καρχαρίαὶ τὰ πλοῖα, περιμένοντες νὰ κατα-

στήσωσι λείαν των πᾶν τὸ ἐκπίπτον καὶ καθυστεροῦν. Προσέφυγον ἐπομένως εἰς τὸ ξίφος μου, ὡς *ultimam rationem*. Ἄλλ' οὔτε τοῦ μαιφόνου ὅπλου ἡ θεὰ συνεκίνησε τὸ ἀνάλγητον κτῆνος. Τότε παρεκάλεσα ἓνα τῶν παρερχομένων στρατιωτῶν νὰ μοὶ δώσῃ χεῖρα βοηθείας, ὅλως ἀφιλοκεροῦς, ἐννοεῖται, πρῶτον διότι δὲν εἶχον οὐδ' ὁδὸν νὰ τῷ προσφέρω, καὶ δεύτερον διότι, ἂν ἐμάνθηνεν ὅτι εἶχον, ἐδύνατο αὐτὸς νὰ τὸν λάβῃ χωρὶς νὰ προσμείνῃ τὴν προσφοράν μου. Ἄλλ' ὁ στρατιώτης παρῆλθεν εἰπὼν μοι ὅτι ἱκανῶς τῷ ἐδάκρυον τὰ ὅπλα του, χωρὶς νὰ φορτωθῇ καὶ τὸν ἵππον μου. Ἀπελπισθεὶς λοιπὸν ἔρριψα τῷ ἀχρείῳ ζώῳ τοὺς χαλινούς κατὰ πρόσωπον, καὶ τὸ ἀφῆκα εἰς τὴν ἔρημον τοῦ ὄρους μεθ' ὅλου του τοῦ φορτίου, περιέχοντας πᾶσαν τὴν περιουσίαν τῶν ἐνδυμάτων μου μετὰ τινων βιβλίων, καὶ προσέτι καὶ τοῦ κ. Ῥωσέττου τὸ διπλωματικὸν ἐφόδιον, τὸ λεξικὸν τοῦ Λαβώ. Οὕτω φίλος κατέβην τὸ Ἀγινόριον, εὐτυχῆς ὅτι εἰς τῶν στρατιωτῶν καθ' ὁδὸν μοὶ προσέφερε τεμάχιον ἐψητοῦ κρέατος, συντελέσαν εἰς τὸ νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς εἰς οὐ μικρὰν δοκιμασίαν ἐκτεθείσας δυνάμεις μου.

Περὶ δὲ τὴν 3 μ. μ. ἐφθάσαμεν εἰς Ἄργος, καὶ ἐκεῖ ἐτύχομεν πανηγυρικωτάτης ὑποδοχῆς. Ὁ Θεῖρσιος, ἀγωνιζόμενος παντὶ σθένει νὰ προλάβῃ πᾶσαν ἐμφύλιον σύγκρουσιν, εἶχεν ἔλθει εἰς Ἄργος πρὸ ἡμῶν καὶ παρασκευάσει τὰ πάντα, καὶ κατὰ προτροπὴν αὐτοῦ, ἅμα ἐφάνημεν, ὁ λαός, ἡγουμένων τῶν ἱερέων, ἐξῆλθε θαλλοφόρος καὶ μᾶς ὑπεδέχθη ἐν ἀδελφικῇ περιπτύξει. Ἐγὼ ὅμως καὶ ὑπὲρ τὴν θριαμβευτικὴν ταύτην δεξίωσιν ἐξετίμησα τὴν πρώτην αὐλὴν εἰς ἣν εἶδα πηγᾶδιον, καὶ εἰσορμήσας, ἔπια χανδόν, μέχρι κινδύνου διαρρήξεως.

Οὕτως ἀμαχητὶ καταλαβόντες τὸ Ἄργος, εἵμεθα εἰς αὐτὰ τὰ πρόθυρα τοῦ Ναυπλίου, καὶ προφανές ἐγένετο ὅτι ἡ κοινὴ γνώμη δὲν ἀπέκρουε τοὺς συνταγματικούς, καὶ ὅτι ἡ κυβέρνησις τοῦ Ἀγουστίνου ἴστατο πλέον ἐπ' ἀκμῆς ξυροῦ. Τοῦτο μετέβαλε πολλῶν τῶν ἐν Ναυπλίῳ τὰς πεποιθήσεις, ἣ ἐδωκεν αὐτοῖς ἀφορμὴν ν' ἀποκαλύψωσι τὰς ἀληθεῖς διαθέσεις των, καὶ πάμπολλοι, δι' ὅλης τῆς

σπέρας ἐκείνης προσήρχοντο πρόσφυγες, καὶ αἱ αἵθουσαι τῆς οἰκίας
 Καλλέργη, εἰς ἣν κατέλυσεν ὁ Κωλέττης, ἐμυρμηκίαζον ἐκ τῶν
 αὐλικῶν τούτων τῆς ἐπαύριον. Μεταξὺ δὲ τῶν προσελθόντων
 ἦσαν καὶ ἀξιωματικοὶ τινες τοῦ φυγάδος τακτικοῦ ἱππικοῦ, ἐν ἄλ-
 λοις καὶ ὁ Δημήτριος Σοῦτσος ἀδελφὸς τοῦ Σκαρλάτου, ὃν καὶ πα-
 ρουσίασα εἰς τὸν Κωλέττην.

Κατάλυμα εἰς τὸν Ῥωσέττην καὶ εἰς ἐμὲ ὠρίσθη κενόν τι δω-
 μάτιον εἰς τὸν οἰκίσκον ἐνὸς Ἀργείου, ὅστις μαθὼν παρ' ἐμοῦ τὴν
 εἰς τὰ ὄρη ἐγκατάλειψιν τῶν ἐνδυμάτων μου, καὶ ὅτι ἐστερούμην
 παντὸς καλύμματος διὰ τὴν νύκτα, εὐηρεστήθη φιλοξένως νὰ μοὶ
 δανείσῃ τὴν καπότταν του. Ταύτην ἐκρέμασα εἰς καρφίον, τὸ μόνον
 ἐπιπλόν τοῦ δωματίου, καὶ παρ' αὐτὴν τὸ ξίφος μου, καὶ ἄφ' οὗ
 καὶ ὁ Ῥωσέττης ἐναπέθεσεν εἰς μίαν γωνίαν τὴν ἐδικήν του κά-
 παν καὶ δύο ὑποκάμισα ἃ εἶχε σώσει ἐκ τῆς πρωϊνῆς ἐγκαταλεί-
 ψεως, διότι ἔφερεν αὐτὰ εἰς σάκκον ἐπὶ τοῦ ὤμου του, ἀπήλθομεν
 ἀμφότεροι πάλιν ὁμοῦ εἰς τοῦ Κωλέττου, ὅπου ἡσχολήθημεν τοὺς
 προσερχομένους ὑποδεχόμενοι, ἢ ἐγκυκλίους γράφοντες. Κατελθόν-
 τες δ' εἰς μέγα πρόσγαιον δωματίον, τὸ χρησιμεῦον ἄλλοτε εἰς γρα-
 φεῖον τοῦ ἐκεῖ ποτὲ κατοικήσαντος Κυβερνήτου, οὐδὲν εὔρομεν ἄλλο
 ἐκεῖ εἰμὴ σεσωρευμένα πολλὰ ἀνέπαφα φύλλα τοῦ Ἀγγλικοῦ Ti-
 mes, ἔχοντα δύο ἐτῶν ἡμερομηνίαν, ὥστε οὐδ' εἰς ἀνάγνωσιν
 ἐχρησίμευον πλέον. Ἐφρόνησα ἐπομένως ὅτι δὲν ἀμαρτάνω κατὰ
 τῶν δικαιωμάτων τῆς ιδιοκτησίας προτείνας νὰ λάβωμέν τινα ἐξ αὐ-
 τῶν καὶ μεταχειρισθῶμεν αὐτὰ ὡς σινδόνας τῶν αὐτοσχεδίων ἡμῶν
 κλινῶν, αἵτινες ἐμελλον νὰ ἔχωσι στρῶμα μὲν τὰς ῥυπαράς τοῦ
 ἐδάφους σανίδας, προσκεφάλαια δὲ δύο τεμάχια ξύλου ἃ εἶχομεν
 εὔρει εἰς τὴν αὐλήν, καὶ πεπλώματα τὰς δύο κάπας, τὴν ἐμὴν
 δανείαν, καὶ τὴν ιδιόκτητον τοῦ Ῥωσέττου.

Ἡ τοιαύτη προσδοκία δὲν ἔθαλλε βεβαίως λαμπρά· ἀλλὰ πό-
 σον λαμπρότερα τῆς πραγματικότητος! Ὅτε, περὶ τὸ μεσονύκτιον,
 ἐπεστρέψαμεν οἱς τὸν κοιτῶνα ἡμῶν μάτην εἰς τὸ φῶς τῆς σελήνης
 ἐζητήσαμεν τὰς καπότας· εἶχον γίνεαι ἄφαντοι, καὶ μετ' αὐτῶν καὶ

τὸ ξίφος μου, καὶ τὰ ὑποκάμισα τοῦ συντρόφου μου. Εὐτυχῆς ἔμπνευσις ὅτι ἐλάβομεν τοὺς Times ἀπὸ τοῦ γραφείου τοῦ Κυβερνήτου! Εἰς ἐξ αὐτῶν ἐχρησίμευσεν εἰς ἕκαστον ἐξ ἡμῶν ὡς στρῶμα καὶ εἰς σινδόνην, καὶ ἄλλοι εἰς πέπλωμα, καὶ τὸ ξύλον ἐκ τῆς αὐλῆς εἰς προσκεφάλαιον. Ἐμαθον δὲ τότε ὅτι ἂν ἡ σωμασκία ἐστὶ τὸ ἄριστον ἄρτυμα τοῦ ζωμοῦ, οὕω ἡμερονυκτιῶν πεζοπορεία καὶ ἀγρυπνος ἐργασία ἐστὶν ἡ καλειτέρα τῆς κλίνης σκευή, καὶ ἐκοιμήθην τὴν νύκτα ἐκείνην ὕπνον δικαίου. Τὴν ἐπαύριον δ' ἐλθὼν ὁ Ἀργεῖός μου, μοὶ ἐζήτησε τὴν καπόταν του· ἀλλὰ δὲν εἶχον ἄλλο νὰ τῷ δώσω πλὴν τοῦ δι' αὐτὸν ἀχρήστου φύλλου τοῦ Times, καὶ τῆς ὑποσχέσεως ὅτι θὰ τῷ πληρώσω τὸ ἐπίβλημά του εὐπορήσαντος τοῦ ταμείου ἥτοι ὅταν ἔχω νὰ τὸ πληρώσω. Καὶ τῷ ὄντι δὲ τὸ ἐπλήρωσα μετὰ τινὰ καιρὸν τρία φλωρία. Τὸ δὲ ξίφος μου πολὺ μετὰ ταῦτα, ἡμέραν τινὰ ἐν Ναυπλίῳ, ὅτε συνέπεσε νὰ εὐρίσκωμαι εἰς τὸ γραφεῖον τῆς ἀστυνομίας, τὸ ἀνεκάλυψα εἰς τὴν ὀσφύν ἐνὸς διερχομένου φουστανελλοφόρου, ὃν καὶ ἀμέσως κατήγγειλα. Ἀλλὰ τί ἐδύνατο τότε ἡ ἀστυνομία κατὰ φουστανελλοφόρου καὶ τούτου φέροντος ξίφος εἰς τὴν ὀσφύν, ὥστε τὸ ἀπώλεσα ἀνεπιστρεπτί. Ἦν δὲ αὐτὸ ἐκεῖνο ὃ ἔφερον ἐν Βαυαρίᾳ ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐρίππου πυροβολικοῦ. Τὸ δὲ περίεργον, ὅτι καὶ ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ ἵππου ἐνεφανίσθη καὶ αὐτὸς μετ' οὐ πολὺ εἰς τὸ Ναύπλιον, καὶ μοὶ ἐζήτησε τὸ ζῶόν του, ἀλλὰ τοῦτον πλέον κακῶς τὸν ὑπεδέχθη, εἰπὼν ὅτι ὀλίγον ἐξώρας ἐνεφανίζετο, διότι ἔπρεπε νὰ μένη παρὰ τὸν ἵππον ὅτε οὗτος δὲν ἤθελε νὰ προχωρήσῃ, καὶ ὅτι ἐγὼ δικαιούμαι μᾶλλον νὰ τῷ ζητήσω τὰ πράγματά μου, ἀπολεσθέντα ἐξ αἰτίας αὐτοῦ. Ἐκτοτε ὁ ἄνθρωπος πλέον δὲν ἐφάνη, εἴτε διότι ἀληθῶς εἶχον δίκαιον, εἴτε διότι οἱ καιροὶ ἦσαν τοιοῦτοι, ὥστε καὶ ἄδικον ἂν εἶχον ἐνόει ὅτι οὐδὲν ἐδύνατο κατ' ἐμοῦ, ἢ, τὸ πάντων πιθανώτερον, διότι ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας εἶχεν εὖρει καὶ λάβει εἰς κατοχὴν του οὐ μόνον τὸν ἵππον, ἀλλὰ καὶ τὰ πράγματα ἃ αὐτὸς ἔφερεν, ἐκ περισσοῦ δὲ ἀπεπειράτο ἂν δὲν ἐδύνατο προσέτι νὰ μοὶ ἀποσπάσῃ καὶ τοῦ ἵππου του τὴν τιμὴν.

Τὴν δ' ἐπαύριον ἐμείναμεν εἰς τὸ Ἄργος, καὶ πολλαὶ προὔτει-
ναντο ἀμφιβολίαι ἅν πρέπει ἢ οὐ νὰ προχωρήσωμεν περαιτέρω. Τὴν
ἐσπέραν ἐγὼ καὶ ὁ Ῥωσσέτης ἐπεσκέφθημεν τὸν ἐκεῖ διατρίβοντα
Ψηλάντην, καὶ καθ' ἣν στιγμὴν ἐξηρχόμεθα τῆς οἰκίας του ἐν
βραδείᾳ νυκτί, ἐκ παρακειμένου ὀωματίου ἐν τῇ αὐλῇ ἐπυροβόλησέ
τος, καὶ ἡ σφαῖρα ἐθραυσε τὰς κεράμους τοῦ περιβόλου ἓνα δάκτυ-
λον ἀκριβῶς ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν μου, ὥστε τότε ἐνόησα ὅτι τὸ βρα-
χὺ μου ἀνάστημα εἶχε καὶ αὐτὸ τὰ πλεονεκτήματά του.

Τῇ 27ῃ δὲ τοῦ Μαρτίου ἔβρεχε ῥαγδαίως· οὐχ ἥττον ὅμως
ἀπεφασίσθη νὰ μεταβῶμεν εἰς Ναύπλιον. Πεζὸς λοιπόν, διότι ὁ
ἵππος μου ἔμεινεν εἰς τὰ ὄρη, ἄνευ ἐπενδύτου, διότι ἀπώλεσα τὸν
ἐμὸν καὶ μοὶ ἐκλάπη ὁ τοῦ Ἀργείου, ἄσπλος, διότι τὸ ξίφος μου
καὶ αὐτὸ ἐκλάπη, ἠκολούθησα καὶ ἐγὼ τὸν στρατὸν διὰ τῆς λεω-
φόρου ἥτις ἄγει εἰς Ναύπλιον, καὶ ἥτις ἦν πολὺ ὑγροτέρα τότε
παρὰ ἡ Ἐρυθρὰ ὅτε τὴν διέβη ὁ Μωϋσῆς. Καθ' ἣν ὥραν δ' ἐπλη-
σιάσαμεν εἰς τὴν Τύρινθα, κατεχομένην ὑπὸ Κυβερνητικῶν, ἐπρο-
πορεύθη κατὰ διαταγὴν ὁ Νικόλαος Σκοῦφος, λευκὸν μανδῆλιον
δέσας εἰς ῥάβδον, καὶ συνδιαλεχθεὶς μετὰ τῶν φρουρῶν, τοὺς ἔπει-
σεν εὐκόλως νὰ μὴ ἀντιστῶσι κατὰ τοῦ πολυαρίθμου στρατοῦ, προ-
καλοῦντες ματαίαν αἱματοχυσίαν.

Οὕτω παρήλθομεν καὶ τὴν δυσχέρειαν ταύτην. Πλησιάζοντες
δ' εἰς τὸ Ναύπλιον εἶδομεν μακρόθεν ἐπὶ τῆς τραχείας ῥάχeos τοῦ
Παλαμηδίου, ὡς μήκιστον μέλανά τινα ὄφιν ἀνέρποντα, καὶ μετ'
οὐ πολὺ ἀνεκαλύψαμεν, ἢ ἐμάθομεν, ὅτι ἦν γαλλικὸς στρατός, ὅστις
ὅτε εἶδεν ἐπικειμένην τὴν σύγκρουσιν τῶν ἀντιπάλων μερίδων, ἐκ
φιλελληνικῆς μερίμνης κατελάμβανε τὴν ὑψίστην ἐκείνην ἀκρόπο-
λιν. Τοῦτο ἐματαίωσε τὸ ὑπὲρ τοῦ Σκ. Σούτσου διάταγμα ὃ ἔφε-
ρον παρ' ἐμοί. Προσέτι δὲ καὶ μία τῶν πρώτων καὶ δικαιοτάτων
πράξεων τῆς μετ' ὀλίγον συστάσης κυβερνήσεως ἠκύρωσε πάντας
τοὺς ἀπὸ τοῦ φόνου τοῦ Κυβερνήτου ἐπὶ τῆς ἐμφυλίου ῥήξεως ἐκα-
τέρωθεν χορηγηθέντας βαθμούς, ὥστε καὶ ὁ τοῦ ταγματάρχου ἐγ-
κριθεὶς διὰ τὸν Σοῦτσον ἔπεσε καὶ αὐτός.

Ὑπελείπετο δ' ἡμῖν εἰσέτι τὸ κινδυνωδέστερον τῶν σημείων, ἡ Πρόνοια, διότι τὸ προάστειον τοῦτο τοῦ Ναυπλίου ἦν πλήρες τῶν στρατιωτῶν ὅσοι εἶχον μείνει πιστοὶ εἰς τὸν Καποδίστριαν, καὶ ὁ Ῥάγκος καὶ ἄλλοι ἀρχηγοὶ ἠτοιμάζοντο εἰς πεισματώδη ἄμυναν. Ἐν ᾧ δὲ καὶ οἱ συνταγματικοὶ παρεσκευάζοντο ἤδη εἰς προσβολήν, αἰφνης εἰς τὸ μεταίχμιον μεταξὺ τῶν δύο ἐφάνησαν προβαίνοντες ὁ Θεῖρσιος καὶ ὁ φιλέλλην Μάσων, ὁ ἐκ Σκωτίας, καὶ ἀποταθέντες πρὸς τοὺς ἐκατέρωθεν ἀρχηγούς, τοὺς ἐξώρκισαν νὰ μὴ γίνωσιν αἵτιοι χύσεως Ἑλληνικοῦ αἵματος εἰς ῥῆξιν ἀδελφοκτόνον. Οἱ λόγοι δ' αὐτῶν ἔφεραν αἴσιον ἀποτέλεσμα. Βοηθούσης δὲ καὶ λεπτῆς βροχῆς ἥτις πάλιν ἤρχισεν, οἱ στρατιῶται κατ' ὀλίγον συνανέμιγθησαν, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἡ Πρόνοια ἦν πλήρης Κυβερνητικῶν καὶ Συνταγματικῶν, συμβαδιζόντων καὶ συμπινόντων ἐν πλήρει εἰρήνῃ.

Οὕτως ἀπώλεσεν ὁ Αὐγουστῖνος καὶ αὐτὸ τὸ προάστειον τοῦ Ναυπλίου, καὶ τότε, προτροπῇ καὶ τῶν ἀντιπρέσβειων τῶν Δυνάμεων, οἵτινες κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον πολὺ μᾶλλον ἢ αὐτὸς ἐκυβέρνηων ἐν Ναυπλίῳ, ἐπιβιβασθεὶς εἰς Ῥωσικὸν πλοῖον, ἀνεχώρησε. Τὴν αὐτὴν δ' ἡμέραν ἐζήτησεν ὁ Κωλέττης νὰ τῷ ἀνοιχθῶσιν αἱ πύλαι τῆς πόλεως, καὶ ἐπετράπη τοῦτο εἰς αὐτὸν μόνον μετὰ ὀκτὼ ὀπαδῶν, εἰς ὧν τὸν ἀριθμὸν φυσικῶ τῷ λόγῳ δὲν συμπεριελήφθη. Ἐμὲ δ' ἐφιλοξένησεν ἡ ἐν Προνοίᾳ οἰκοῦσα κυρία Κρασσᾶ, ἀρχαία σχετικὴ τῆς ἡμετέρας οἰκογενείας. Εἶχε δὲ μεταβληθῇ ἡ Πρόνοια εἰς μέγα στρατόπεδον, μετ' ἐπιτελείου τῆς μεγαλειτέρας τῶν ἐν αὐτῇ οἰκιῶν, τῆς τοῦ Καλλέργη, ἐνθα διασκεδαστικώτατον εὔρισκον οἱ στρατιῶται νὰ κροτῶσιν ἐπὶ τοῦ κυμβάλου τῆς Κυρίας, θαυμάζοντες πῶς ἐξῆγον ἐξ αὐτοῦ τόσον ποικίλους τόνους, διότι τοιοῦτον ὄργανον πολλοὶ ἐξ αὐτῶν οὐδαμοῦ οὐδέποτε εἶχον ἰδεῖ. Βλέπων ὅμως ἐγὼ αὐτοὺς ἐξακολουθοῦντας τ' ἀκουστικά των ταῦτα γυμνάσματα, ἅτινα ταχέως θὰ μετέβαλλον τὸ ὄργανον ἀπὸ κυμβάλου εἰς τύμπανον, ἀπετάθην πρὸς τὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ διοικοῦντα ἀρχηγόν, καὶ παρακαλέσας αὐτὸν νὰ τὸ κλειδῶσῃ καὶ νὰ διατάξῃ ν' ἀπέχωσιν ἀπ' αὐτοῦ, κατῴρθωσα νὰ τὸ διασώσω.

